

STOP

GOVOR MRŽNJE

ZALBE.VZS.BA

ANALIZA

ON-LINE KAMPANJE VIJEĆA ZA ŠTAMPU U BIH

VIJEĆE ZA ŠTAMPU
u Bosni i Hercegovini
samoregulacijsko tijelo za štampane i on-line medije

Media
M C M
Content Management

STOP

GOVOR MRŽNJE

ZALBE.VZS.BA

On-line kampanja Vijeća za štampu u BiH

ANALIZA

VIJEĆE ZA ŠTAMPU
u Bosni i Hercegovini
samoregulacijsko tijelo za štampane i on-line medije

Media
M C M
Content Management

**National Endowment
for Democracy**
Supporting freedom around the world

SADRŽAJ

KRATAK OPIS PROJEKTA	2
UVOD	3
Sažeti izvještaj o početku kampanje "STOP! Govor mržnje!".....	11
CILJEVI PROJEKTA.....	16
PROVEDBA CILJEVA PROJEKTA.....	16
KONCEPT PROJEKTA	17
TAKTIKA	17
PROVEDBA KAMPANJE	18
ANALIZA REZULTATA KAMPANJE	18
STATISTIKA.....	21
REAKCIJE ANONIMNIH KOMENTATORA NA KAMPANJU „STOP! GOVOR MRŽNJE“ VIJEĆA ZA ŠTAMPU U BIH	25
GRAFIČKI PRIKAZI	28
ČETIRI GRUPE PORTALA.....	29
PREGLED IZVJEŠTAJA MONITORA PO SEDMICAMA	35
SAŽETAK IZVJEŠTAJA MONITORA PO SEDMICAMA	36
PREPORUKE.....	47

KRATAK OPIS PROJEKTA

Vijeće za štampu u Bosni i Hercegovini je, u toku predizborne kampanje za Opće izbore 2014. godine i kratak period nakon izbora, realiziralo kampanju „Stop! Govor mržnje“.

Bit Kampanje Vijeća za štampu je bilo reagiranje protiv govora mržnje, diskriminatorске i huškačke retorike u komentarima anonimnih posjetilaca online portala, kao i edukacija posjetilaca web portala da govor mržnje i huškačka retorika nisu sloboda govora, te da podliježu krivičnoj odgovornosti, u skladu sa krivičnim zakonima u BiH.

Namjera Vijeća za štampu bila je da bude od pomoći urednicima portala u ovom periodu, kada se pretpostavljalo povećanje komentara sa neprimjerenim sadržajima.

Tim monitora Vijeća za štampu u BiH pratio je sadržaje komentara na 42 web portala u BiH, postavljajući znak „Stop! Govor mržnje“, kako bi podsjetili ili informirali posjetioce portala da govor mržnje nije sloboda govora, već njegova zloupotreba, i da može biti sankcionisana u skladu sa krivičnim zakonima u BiH.

Također je namjera bila da se naglasi posjetiocima portala da, ohrabrujući slobodu govora i konstruktivnu diskusiju u komentarima, ne smiju narušavati profesionalnost web portala neprimjerenim sadržajima, huškačkom i diskriminatorskom retorikom i govorom mržnje.

Ovakav način komuniciranja, koji je u najvećem dijelu prisutan u okviru online medija, postaje sve više dominantan, potiskujući normalnu i zdravu komunikaciju među ljudima, temeljenu na demokratskim principima i premisama prava na mišljenje, stav i prenošenje ideja, kao jedne od najvažnijih civilizacijskih normi.

Pravo na slobodno izražavanje se vrlo često zloupotrebljava, a u prvi plan dolazi do izražaja nacionalna, vjerska i rasna netrpeljivost, najprije u virtualnoj formi, potom na verbalnoj razini, a nerijetko se i fizički sukobi generiraju na osnovu učestalog govora mržnje, i predstavlja prijetnju ne samo za razvoj demokracije u zemlji, već i za opću sigurnost građana BiH.

Projekat kreiranja i provedbe kampanje “STOP! Govor mržnje” usmjeren je ka rješenju ovog problema.

UVOD

Sloboda govora nije sloboda govora mržnje

Poštovani čitatelji,

Pred vama je analiza monitoringa komentara anonimnih posjetilaca online medija, koju je tim mladih novinara proveo u vrijeme predizborne kampanje u Bosni i Hercegovini 2014. godine, u okviru kampanje Vijeća za štampu u BiH – „Stop! Govor mržnje“.

Otkrivanje, ukazivanje i reakcija na govor mržnje u sadržajima online medija, dio su ciljeva ove Kampanje Vijeća za štampu u BiH, koja je usmjerena ka senzibiliziranju javnosti da prepozna govor mržnje, kao i uključivanje i korisnika online medija i novinara i urednika u proces suzbijanja govora mržnje u javnom komunikacijskom prostoru u BiH.

Govor mržnje je zloupotreba slobode govora

Govor mržnje kompleksan je komunikacijski i društveni fenomen. Zbog toga ne postoji općeprihvaćena definicija, već čitav niz određenja koji ukazuju na različite aspekte govora mržnje. Najjednostavnija i najopćenitija je definicija Samuela Walkera koja *govorom mržnje smatra govor koji „obuhvata svaki oblik izražavanja koji se smatra uvredljivim za bilo koju rasnu, religijsku, etničku ili nacionalnu skupinu.“* (Walker, 1994. P.8.). Druge definicije naglašavaju *korištenje govora za napad, pogrđno, uvrijedljivo, zastrašujuće i uznemiravajuće izražavanje* koje, prema Sandri Coliver *„potiče na nasilje, mržnju i diskriminaciju“* (Coliver, 1992.). Neke od definicija razlikuju *rasistički govor, propagiranje mržnje, govor koji ponižava, ismijava ili „stavlja osobu ili grupu u naglašeno negativno svjetlo zbog njihovog identiteta.“* U osnovi **govor mržnje je zloupotreba slobode govora koja potiče na netoleranciju i diskriminaciju.**

Preporuka Komiteta ministara Vijeća Europe br. R(97)20 o govoru mržnje, usvojena 30.10.1997. podsjeća na Bečku deklaraciju iz 1993. i Prašku deklaraciju o medijima u demokratskom društvu iz 1994. godine, i „osuđuje sve oblike izražavanja koji raspiruju rasnu mržnju, ksenofobiju, antisemitizam i sve oblike netolerancije“. U Aneksu ove Preporuke izraz „govor mržnje“ podrazumijeva sve oblike izražavanja koji šire, raspiruju, podstiču ili pravdaju rasnu mržnju, ksenofobiju, antisemitizam ili druge oblike mržnje zasnovane na netoleranciji, uključujući tu i netoleranciju izraženu u formi agresivnog nacionalizma i etnocentrizma, diskriminacije i neprijateljstva prema manjinama, migrantima i ljudima imigrantskog porijekla.”¹

Govor mržnje može se definirati kao izražavanje koje sadrži poruke mržnje ili netrpeljivosti prema nekoj rasnoj, nacionalnoj, etničkoj ili vjerskoj grupi ili njenim pripadnicima. U novije vrijeme, govor mržnje obuhvata i govor koji je usmjeren ka stvaranju mržnje i netrpeljivosti prema polu i seksualnoj opredjeljenosti, a sve češće ovaj pojam obuhvata i netrpeljivost prema različitom političkom i drugom mišljenju.

Brojne definicije, zakonska reguliranost i sudska praksa, lociraju usmjerenost govora mržnje na: rasu, seksualnu orijentaciju, religijsku pripadnost, negaciju zločina, afirmaciju totalitarnih doktrina, političku različitost i nacionalizam. Ali, govor mržnje, u najširem smislu može biti izražen kao poruka ili sadržaj geste, grafita, parole, simbola, karikature, ilustracije, manifestacije, pjesme, pozdrava, pokliča..

Govor mržnje – konstanta i varijacije

Govor mržnje u medijima bivše Jugoslavije konstanta je u posljednjih dvadeset godina. Istina, varirao je u različitim oblicima i različitim intenzitetom od medija do medija kroz vrijeme, od raspada bivše zajedničke

¹ Vidjeti više u: Zbornik pravnih instrumenata Savjeta Evrope u vezi sa medijima, Preporuka br. R (97) 20 Komiteta ministara državama članicama o „govoru mržnje“:

http://www.coe.org.rs/REPOSITORY/137_zbornik_pravnih_instrumenata_saveta_evrope_u_vezi_sa_medijima_1.pdf

države, preko glorificiranja velikodržavnih nacionalističkih projekata, pripreme rata, u ratu, ali i poslije rata kroz nacionalnu, vjersku, rasnu netrpeljivost, seksualnu orijentaciju, mržnju prema manjinama i huškanje usmjereno prema pojedincima i grupama.²

Pogubne posljedice govora mržnje u medijima bivše Jugoslavije u ratovima devedesetih godina dvadesetog stoljeća, precizno je detektirala univerzitetska profesorica i aktivistica pokreta za slobodu izražavanja i ljudska prava - Svetlana Slapšak: «Moje mišljenje može biti vrlo usamljeno, ali sam još uverena da je rat u Jugoslaviji rat reči, rat propagande, rat stereotipa, u kojem se nažalost ubijaju živi ljudi. Reči su smislili i izgovarali intelektualci, a zatim su 'reciklirane' u političkom javnom diskursu». (Slapšak, 1994.).

John C. Merrill je, analizirajući ulogu medija u ratovima na području bivše Jugoslavije, došao do iste spoznaje, iako je njegov zaključak znatno blaže formuliran: «Većina novinara postavila je patriotsku lojalnost svojoj zemlji više od predanosti izbalansiranom prezentiranju vijesti.» (*Merrill, 1995. str. 169.*). Prethodna zapažanja u suglasju su sa generalnom ocjenom o djelovanju i učinku medija u ratovima na području bivše Jugoslavije - specijalnog izvjestitelja Komisije UN za ljudska prava Tadeusa Mazowieckog: „Mediji (sredstva javnog informiranja) bivše Jugoslavije su jedan od najznačajnijih sredstava u propagiranju vojnog sukoba u tom regionu.“ (*Mazowiecki, 2007. str. 403.*).

Govor mržnje je krivično djelo

Jezik mržnje reguliran je Krivičnim zakonom BiH (član 145.a), Krivičnim zakonom FBiH (član 163.), Krivičnim zakonom RS (član 390.) i Krivičnim zakonom Distrikta Brčko BiH (član 160.).

² Vidjeti više u: Thompson Mark, Kovanje rata, Mediji u Srbiji, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, HHO, Zagreb 1995. Merrill C. John, Global Journalism, Survey of International Communication, Longman Publishers, New York, 1995. S.Slapšak i grupa autora, Rat je počeo na Maksimiru, Medija centar, Beograd, 1997. Grupa autora, Razgovor o govoru mržnje, Centar za istraživanje tranzicije i civilnog društva, HHO, Zagreb, 2001.

Krivični zakon BiH, Glava 15, član 145.a, precizira:

„Službena ili odgovorna osoba u institucijama Bosne i Hercegovine koja na osnovu razlike u rasi, boji kože, nacionalnoj ili etničkoj pripadnosti, vjeroispovijesti, političkom ili drugom uvjerenju, polu, seksualnom opredjeljenju, jeziku, obrazovanju, društvenom položaju ili socijalnom porijeklu, uskrati ili ograniči građanska prava utvrđena Ustavom Bosne i Hercegovine, ratificiranim međunarodnim ugovorom, zakonom Bosne i Hercegovine, drugim propisom Bosne i Hercegovine ili općim aktom Bosne i Hercegovine, ili koja na osnovu ove razlike ili pripadnosti ili kojem drugom položaju daje građanima neopravdane povlastice ili pogodnosti, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina“.³

Krivični zakon Federacije BiH, Član 163. - Izazivanje narodnosne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti, propisuje:

„(1) Ko javno izaziva ili raspaljuje narodnosnu, rasnu ili vjersku mržnju, razdor ili netrpeljivost među konstitutivnim narodima i ostalima koji žive u Federaciji, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.

(2) Ko krivično djelo iz stava 1. ovog člana učini prisilom, zlostavljanjem, ugrožavanjem sigurnosti, izlaganjem poruzi narodnosnih, etničkih ili vjerskih simbola, oštećenjem tuđih simbola, sknavljenjem spomenika, spomen-obilježja ili grobova, učinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(3) Kaznom iz stava 2. ovog člana kaznit će se ko krivično djelo iz stava 1. ovog člana učini zloupotrebom položaja ili ovlašćenja, ili ako je zbog tog djela došlo do nereda, nasilja ili drugih teških posljedica za zajednički život konstitutivnih naroda i ostalih koji žive u Federaciji.

³ Krivični zakon Bosne i Hercegovine, 24.01.2003. godine:

http://www.sudbih.gov.ba/files/docs/zakoni/ba/krivicni_zakon_3_03_-_bos.pdf

(4) Ko krivično djelo iz stava 2. ovog člana učini zloupotrebom položaja ili ovlasti, ili ako je zbog tog djela došlo do nereda, nasilja ili drugih teških posljedica za zajednički život konstitutivnih naroda i ostalih koji žive u Federaciji, kaznit će kaznom zatvora od jedne do deset godina⁴

Krivični zakon Republike Srpske, Glava 30, član 390 - Izazivanje nacionalne, rasne ili vjerske mržnje razdora ili netrpeljivosti, naglašava:

„(1) Ko izaziva ili raspaljuje nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju, razdor ili netrpeljivost, ili širi ideje o superiornosti jedne rase ili naroda nad drugim, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dvije godine.

(2) Ako je djelo iz stava 1. ovog člana učinjeno prinudom, zlostavljanjem, ugrožavanjem sigurnosti, izlaganjem poruzi nacionalnih, etničkih ili vjerskih simbola, oštećenjem tuđih stvari, skrnavljenjem spomenika, spomen - obilježja ili grobova, učinilac će se kazniti zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

(3) Ako je usljed djela iz st. 1. i 2. ovog člana došlo do nereda, nasilja ili drugih teških posljedica za zajednički život naroda i ostalih koji žive u Republici Srpskoj, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.

(4) Materijal i predmeti koji nose poruke iz stava 1. ovog člana, kao i sredstva za njihovu izradu, razmnožavanje ili rasturanje, oduzeće se⁵.

U Krivičnom zakonu Distrikta Brčko, Glava 15, član 160. - Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti, propisano je:

„(1) Ko javno izaziva ili raspaljuje nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju, razdor ili netrpeljivost među konstitutivnim narodima i ostalima koji žive u Brčko Distriktu, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.

⁴ Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, 01.08.2003. godine :

http://www.oss.ba/dokumenti/Krivicni_zakon_FBIH.pdf

⁵ Krivični zakon Republike Srpske, 25.06.2003.godine:

http://www.tuzilastvobih.gov.ba/files/docs/zakoni/Krivicni_zakon_lat_RS_49_03.pdf

(2) Ko krivično djelo iz stava 1 ovoga člana učini prinudom, zlostavljanjem, ugrožavanjem sigurnosti, izlaganjem poruzi nacionalnih, etničkih ili vjerskih simbola, oštećenjem tuđih stvari, skrnavljenjem spomenika, spomenobilježja ili grobova, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(3) Kaznom iz stava 2 ovoga člana kaznit će se ko krivično djelo iz stava 1 ovoga člana učini zloupotrebom položaja ili ovlaštenja, ili ako je zbog tog djela došlo do nereda, nasilja ili drugih teških posljedica za zajednički život konstitutivnih naroda i ostalih koji žive u Brčko Distriktu, kaznit će kaznom zatvora od jedne do deset godina".⁶

Regulacija i samoregulacija medija u Bosni i Hercegovini, također je dobro definirana uspostavom Regulatorne agencije za komunikacije za oblast elektronskih medija, i Vijeća za štampu BiH koje je samoregulatorno tijelo za printane i online medije u našoj zemlji.⁷

Govor mržnje u BH medijima

Govor mržnje u BH medijima je evoluirao. Za razliku od devedesetih godina u Bosni i Hercegovini, kada su najizraženiji bili nacionalna i vjerska mržnja i netrpeljivost, sada se govor mržnje najčešće manifestira kroz negiranje zločina, afirmaciju totalitarnih doktrina, drugačiju političku i seksualnu orijentaciju.

Nekadašnji promotori jezika mržnje među političarima, vjerskim vođama i novinarima, postali su oprezniji u javnom govoru. Uloge koju su odigrali nekadašnji promotori mržnje u političkim i vjerskim elitama, prihvatili su korisnici web portala i diskusionih grupa na internetu, uglavnom sakriveni iza lažnih identiteta, lažnih profila i nadimaka. U svojoj anonimnosti

⁶ Krivični zakon Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine, 28.05.2003. godine: <http://univerzitetpim.com/wp-content/uploads/2013/03/4.Krivicni-zakon-Brcko-distrikta-BiH-Sl.glasnik-Brcko-DCbr.10-03.pdf>

⁷ Izvor: www.vzs.ba

osjećaju se sigurnim i spokojnim u širenju netrpeljivosti i mržnje prema drugom i drugačijem, ispoljavanju nacionalizma, ideološke isključivosti, ksenofobije, homofobije i svih vrsta palanačke svijesti.

Sprječavanje govora mržnje

U cilju sprječavanja širenja govora mržnje i klevete u anonimnim komentarima posjetilaca internet portala, Vijeće za štampu u BiH, je 2010. godine, pozivajući na suradnju policiju, tužilaštvo i sudove, pokrenulo akciju „Niste nevidljivi“. Anonimnost ne znači da osoba ne može biti identificirana i procesuirana, ako se utvrdi širenje govora mržnje, huškanje, prijetnje i poziv na linč, što je na žalost, česta pojava u komentarima anonimnih posjetilaca online medija.

Akcija „Niste nevidljivi“ podrazumijeva otkrivanje IP i MAC adresa i procesuiranje osoba koje svojim huškačkim komentarima i širenjem govora mržnje uznemiruju javnost, nanose štetu pojedincima i posebno nanose štetu ugledu profesionalnih internet portala. U interesu je urednika portala da surađuju u otkrivanju identiteta takvih osoba, radi zaštite svojih profesionalnih novinarskih sadržaja, a u interesu javnosti, građana, da imaju na raspolaganju što više dobrih, pouzdanih i profesionalnih medija i izvora informacija.

Također je demokratsko pravo svakog građanina da se bori za istinitu informaciju i reagira, prijavljuje i žali se na svaku netačnu informaciju ili neprimjerene anonimne komentare posjetitelja portala, u cilju zaštite svoga ljudskog prava na istinu putem medijskog izvještavanja.

Važno je napomenuti da **posjetitelji web portala koji postavljaju komentare s govorom mržnje, podliježu krivičnoj odgovornosti, jer podstiču netrpeljivost i huškanje.**

Također, ista je odgovornost i ako komentari sadržavaju prijeteće poruke: Krivični Zakon BiH: XV - Glava 15, Krivična djela protiv slobode i prava

čovjeka i građanina. Krivični zakon FBiH i Krivični zakon RS: XVII - Glava 17, Krivična djela protiv slobode i prava čovjeka i građanina.

Urednici portala nerijetko brišu takve komentare, a one koji ih postavljaju blokiraju privremeno ili im potpuno uskraćuju mogućnost komentiranja tekstova. Za ovu drugu opciju, ukidanje mogućnosti komentiranja tekstova, odlučila se redakcija portala Dnevnog Avaza, ali i nekih drugih web portala u BiH, jer su ti portali svakodnevno bili izloženi komentarima koji su sadržavali netoleranciju i govor mržnje po različitim osnovama.

Kampanja „Stop! Govor mržnje“ - dio je ukupnih nastojanja Vijeća za štampu u BiH da se jezik mržnje ukloni iz bh. medija, kao i da se kultura komuniciranja među korisnicima medija podigne na viši nivo, te da uredništva printanih i online medija postanu svjesna važnosti svojih uloga u demokratskom društvu i sudjeluju u sprječavanju širenja jezika mržnje u javnom komunikacijskom prostoru Bosne i Hercegovine.

Prof. dr. Enes Osmančević
Tuzla, 30.11.2014.

Sažeti izvještaj o početku kampanje Vijeća za štampu BiH

“STOP! Govor mržnje” Period August – Septembar 2014

Nakon treninga, radionica i vježbi organiziranih za monitore Kampanje, tokom jula mjeseca 2014. godine, započeli smo preliminarni monitoring odabranih 42 web portala u BiH. Napominjemo da su svi urednici portala bili upoznati sa činjenicom da su komentari na njihovim portalima dio monitoringa u okviru kampanje “STOP! Govor mržnje”.

August 2014: Prva je zadaća bila istražiti na koji način je moguće postavljati komentare na odabranim web portalima i napraviti jedinstveni account za sve monitore. U ovom periodu, monitorima nisu dodijeljeni konkretni portali za monitoring, nego su umjesto toga dobili instrukcije da rade pregled što više portala, kako bi postali familijarni u toj virtualnoj okolini i navikli se na tehničke okolnosti i mehanizme Kampanje, poput pravljenja print screen-ova i procedure izvještaja. Tokom mjeseca augusta, monitori su bili podstaknuti i usmjeravani kako da detektuju govor mržnje u komentarima čitatelja, te dobili instrukcije kako da razlikuju uvredu, klevetu, huškanje, napad, diskriminaciju i govor mržnje.

Ti podaci su prosljeđivani na zajedničku E-mail adresu koja je posebno napravljena za potrebe Kampanje, a zatim se to analiziralo na zatvorenoj Facebook grupi, gdje su učesnici ovog projekta mogli diskutirati o specifičnostima na koje su naišli tokom svoga pretraživanja i postavljali pitanja kada su bili u nedoumici oko prirode komentara.

Ovo nam je omogućilo bolje shvatanje koji su to portali problematičniji od drugih, koji članci više privlače govor mržnje u prostoru za komentare i sa kojim se tehničkim poteškoćama susrećemo.

Također smo dobili jasniju ideju, kako da kreiramo poruke koje ćemo koristiti u komentarima naše Kampanje. Tako je osmišljeno nekoliko rečenica za monitore koji su to kopirali, te potom “lijepili” kao odgovor na komentare sa sadržajima govora mržnje, kada je Kampanja započela. Rečenice su formirane tako da budu neutralne, na način da se postave u vidu komentara kao obavijest o postojanju govora mržnje u određenim komentarima, ili u vidu odgovora na nečiji govor mržnje, upozoravajući da je širenje govora mržnje krivično djelo i da se time narušava i zloupotrebljava slobodu govora.

U međuvremenu je dizajnirana posebna web stranica – <http://zalbe.vzs.ba> – sa dvije on-line forme, koje omogućavaju javnosti da priloži žalbe na govor mržnje u komentarima i u člancima štampe i web portala, Vijeću za štampu u BiH. Link ka ovoj stranici je dodan u tekst koji su monitori koristili kao upozorenje na komentare koji sadrže govor mržnje.

Sredinom augusta mjeseca definirali smo tim monitora i svakom je članu dodijeljen određeni broj portala koje su bili dužni pratiti i reagovati na komentare.

Kampanja je zvanično započela 16. augusta, ali sporijim tempom od očekivanog. U ovom periodu smo primijetili nevjerovatno mali broj komentara sa sadržajima govora mržnje na odabranim portalima.

Septembar 2014: Naš prvobitni zaključak je bio da je mali broj komentara sa neželjenim sadržajima bio u augustu mjesecu usljed godišnjih odmora, kada je aktivnost na portalima generalno manja. Međutim, ulaskom u septembar, ovaj trend se nastavio. Naši monitori su reagirali na svaki oblik govora mržnje koji bi našli, te su postavljali i preventivne komentare na članke koji bi mogli izazvati komentare sa sadržajima govora mržnje.

Kao rezultat, zaprimili smo određeni broj žalbi na našoj web stranici <http://zalbe.vzs.ba>, međutim to su bile uglavnom reakcije na uvrede i vulgarni jezik, na nepristojnu komunikaciju. Tada smo na toj stranici dodali rubrike u kojima je objašnjeno šta je govor mržnje i šta krivični zakoni u BiH o tome kažu, kakve su posljedice za one koji šire govor mržnje.

Važno je shvatiti da je u ovom periodu bio veliki broj uvredljivih komentara, ali je govor mržnje bio u iznenađujuće malom broju u odnosu na ono što smo očekivali da ćemo zateći.

Istražili sam razloge ove situacije i otkrili tri glavna faktora koji su bili razlogom za ovako „mirno“ stanje pred početak zvanične predizborne kampanje:

1. U toku je bila velika akcija SIPA-e, policijske agencije i hapšenje Selafija, koji su poznati po agresivnom online pristupu. Moguće je da je ovo učinilo određene komentatore svjesnijim da policija radi svoj posao i da napadi, provokacije i uvrede neće proći nekažnjeno.
2. Centralna izborna komisija, CIK BiH, uputila je upozorenje političkim partijama da postoji nekoliko pravnih mehanizama koji će biti poduzeti protiv onih koji budu koristili nacionalističku i anti-državnu retoriku u

predizbornoj kampanji. Važno je razumjeti, da je većina govora mržnje u BiH zasnovana na nacionalizmu.

Naša je opservacija bila da je ovaj čin obeshrabrio učešće plaćenih komentatora koji su bilo jako aktivni tokom prošlih izbora, s obzirom da je njihovo učešće većinom bilo bazirano na govoru mržnje protiv druge nacije ili političke partije.

3. Mnogi portali imaju administratore određene da brišu komentare sa govorom mržnje, a neki portali su potpuno onemogućili opciju komentiranja u ovom periodu.

Nažalost, ove akcije su imale kratkoročni efekat i ulaskom u drugu sedmicu septembra, govor mržnje je počeo sve češće da se pojavljuje u komentarima anonimnih posjetilaca na web portalima. Tokom druge sedmice septembra mjeseca primijetili smo dvije interesantne reakcije na naše komentare.

Prva je da, bez očiglednog razloga, na nekim od portala naši monitori nisu više mogli postavljati svoje komentare sa znakom „STOP! Govor mržnje“. Naši komentari nisu objavljivani ili su imali stalni status `na čekanju`. Pokušali smo uspostaviti kontakt sa urednicima ili moderatorima tih portala, ali bez uspjeha.

Prohrvatski portal poskok.info je jedan od tih portala. Naš monitor, koji je bio zadužen za taj portal, zapisao je u sedmičnom izvješću da se "činilo kako su dozvoljeni jedino komentari koji podržavaju desničarske opcije hrvatskih partija".

Druga reakcija je također interesantna - neki su komentatori reagirali na naše postove kao da su izraz „komunističke prošlosti“ i „suzbijanja slobode“. U četvrtoj sedmici septembra mjeseca, kada je govor mržnje postajao sve frekventniji u retorici anonimnih komentatora, a naša Kampanja vidljivija, primijetili smo komentare koji tvrde da iza naše Kampanje stoji „komunistička partija“ i da u principu mi „kršimo zakon i slobodu govora“ ne dozvoljavajući nacionalistički govor mržnje, čak je bio prijedlog jednog od komentatora da se taj „Stop! Govor mržnje“ nickname „prijavi policiji“ zbog toga. Ovo je interesantan podatak kako neki ljudi doživljavaju slobodu govora.

Tokom treće sedmice septembra, štogod je prouzrokovalo mir početkom septembra, sada je izgubilo svoju snagu. Govor mržnje se vratio u nevjerovatnom obimu, pogotovu na portalu klix.ba.

Ovo je dijelom bilo i zbog incidenta postavljanja velikog krsta na brdu iznad Sarajeva, odnosno na lokaciju sa koje su snajperi gađali građane Sarajeva tokom rata, što se smatralo direktnom provokacijom. U narednim smo danima registrirali veći broj nacionalističkih izjava, poziva na naoružanje, ubijanje, itd., podjednako od strane osoba koje su se deklarirali kao Srbi ili Bošnjaci. Većina ovih komentara je zabilježena na portalu klix.ba, koji je do sada bio najveće poprište sadržaja komentara sa govorom mržnje i huškačkom retorikom.

U cilju da obuhvatimo ovaj portal što je više moguće, odredili smo dodatne monitore da pregledaju komentare na klix.ba, jer jedna osoba nije mogla pokriti sav materijal na tom portalu. Neki članci su sadržavali i preko 600 komentara. To je veliko opterećenje za uredništvo portala, jer je nemoguće očekivati da urednik ili novinari iz redakcije redovito selektiraju i brišu toliku količinu komentara. Za tako je nešto potrebno imati ljude koji će se baviti isključivo monitoringom komentara.

Međutim, našim smo monitoringom utvrdili da to i ne bi bilo tako komplicirano niti zahtjevno - većina ovih komentara napisana je od istih ljudi, stoga smo sačinili listu imena i profila koji su najaktivnije uključeni u postavljanje govora mržnje u komentarima. Banovanjem tih osoba i onemogućavanjem komentiranja, značajno bi se smanjio sadržaj govora mržnje na ovome portalu.

Dodatno, to ukazuje da govor mržnje nije princip komentiranja i da manja grupa osoba otrovnim jezikom nadjačava većinu koja želi konstruktivnu diskusiju i dijalog u slobodnom internetskom prostoru.

Također, identifikacija osoba koje pod nadimcima redovito postavljaju sadržaje govora mržnje, banovanje tih osoba sa portala, riješilo bi dosta problema koje portali imaju sa ovakvim sadržajima.

Ali, ovaj pregled možemo završiti u pozitivnijem maniru. Kampanja "STOP! Govor mržnje" nije bila uzaludna i sigurno nije prošla neopaženo.

Dok neki kampanju „Stop! Govor mržnje“ smatraju kao ličnu uvredu i ograničavanje prava da kažu šta misle, s druge strane smo imali mnogo pozitivnih reakcija - ljude koji su se javno izvinjavali za svoje komentare nakon naše reakcije, a neki su dijelili naše linkove ili čak citirali naše komentare u nekoliko prilika, napominjući drugima da je "govor mržnje krivično djelo".

Također, sve više ljudi prijavljuje govor mržnje putem web stranice za žalbe <http://zalbe.vzs.ba> ili direktno kontaktirajući Vijeće za štampu u BiH.

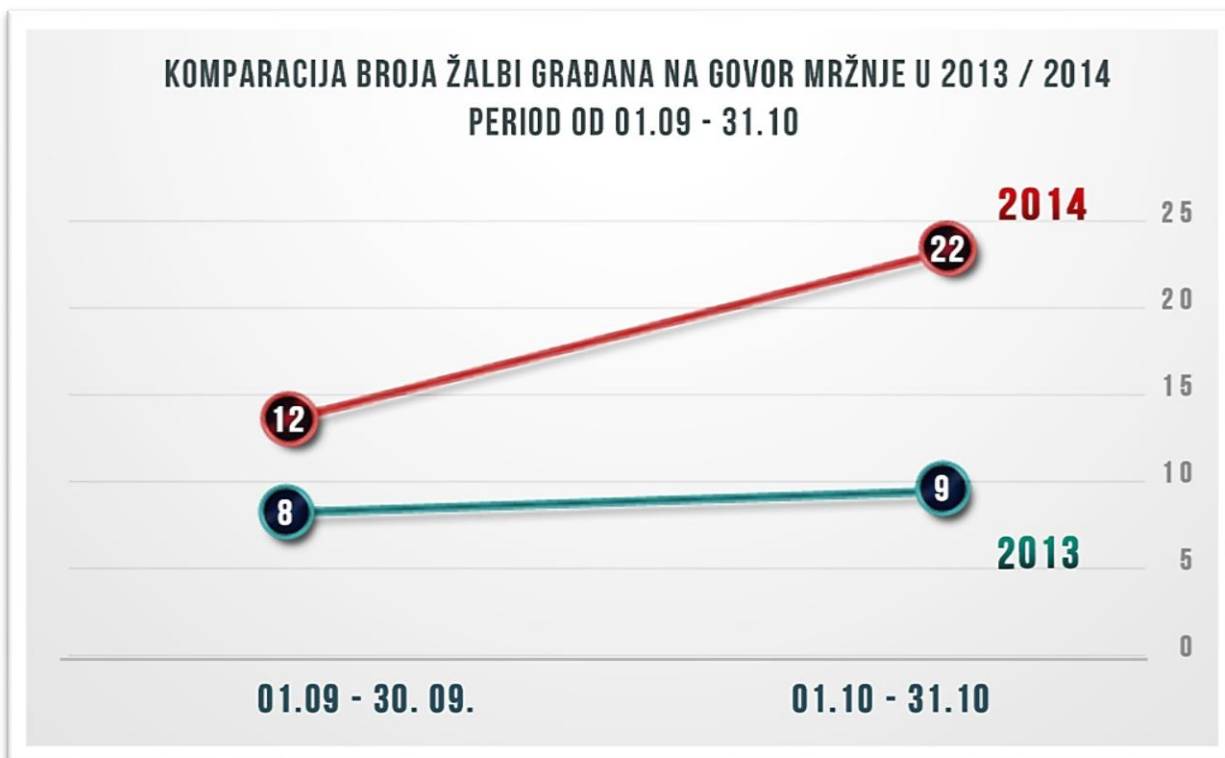
Također je interesantna činjenica da dobijamo veliki broj žalbi o tome šta se dešava na Facebook stranicama, iako je Facebook izvan nadležnosti Vijeća. Prije nekog vremena primijetili smo da na nekim portalima određeni članci imaju malo ili uopće nemaju komentara, dok je na Facebook stranicama ovih portala bilo na stotine komentara, od kojih je dosta njih koristilo govor mržnje. Pozitivna stvar je da dobijamo informacije o tome od strane ljudi koji čitaju te komentare.

Mada ne možemo reagirati na ono što se dešava na Facebook-u, ohrabrujuće je da znamo da su ljudi sve više svjesni našeg truda i opasnosti od govora mržnje i posljedica koje on može izazvati. Pozitivna je činjenica da su mnogi urednici odlučili moderirati sekciju komentara na svojim portalima, iako je to finansijski zahtjevno za većinu. Kao što je već rečeno, neki su u potpunosti onemogućili postavljanje komentara na svome portalu, ili selektivno na određenim člancima. Neki portali su čak uključili vodič Vijeća za štampu u BiH kao standardno upozorenje prije sekcije komentara.

Iako predstoji mnogo toga da se uradi po ovom pitanju, očigedno je da pozitivni pomaci postoje i da građani postaju proaktivni glede civiliziranih reakcija na diskriminaciju i govor mržnje. Jako je dobro znati da su prepoznali Vijeće za štampu u BiH kao saveznika u borbi protiv ovog destruktivnog mentaliteta.

Iz ovog izvještaja sa početka Kampanje se jasno može zaključiti sljedeće:

- Javna, gotovo iznenađujuća reakcija na Kampanju svih aktera (čitatelji, izdavači portala, administratori)
- Evidentan problem govora mržnje u sferi nacionalne, vjerske, rasne netrpeljivosti
- Edukacijska, tehnička i organizacijska spremnost provoditelja Kampanje
- Vijeće za štampu u BiH prepoznato je kao instanca u kontekstu suzbijanja govora mržnje
- Kampanja je potakla u značajnijoj mjeri građansku odgovornost, te je, u odnosu na isti period 2013., znatno veća. Sve skupa dovelo je do **reakcije javnosti i povećanja broja žalbi građana upućenih Vijeću za štampu u BiH**, u kojima se želi prijaviti slučajevi govora mržnje. (*vidi dijagram ispod*)

CILJEVI PROJEKTA

1. Sistemski, aktivno i stručno doprinijeti smanjenju govora mržnje u online medijima u BiH.
2. Educirati na najširoj osnovi javnost koja je aktivna u komunikaciji na online medijima o tome šta je to govor mržnje, kako ga prepoznati, koje su opasnosti govora mržnje, koje posljedice izaziva, koje pravne posljedice i sankcije prema krivičnim zakonima u BiH povlači govor mržnje, kao krivično djelo, te kako izbjeći govor mržnje i šta je alternativa.
3. Uključiti online medije, njihove osnivače, urednike i redakcije u proces suzbijanja govora mržnje.

PROVEDBA CILJEVA PROJEKTA

Provedbu ciljeva Projekta ostvarili smo kroz kreiranje komunikacijske strategije koja podrazumijeva: Istraživanje; Definiranje poruka; Definiranje ciljeva komunikacijske strategije; Definiranje ciljnih skupina; Definiranje komunikacijskih kanala; Definiranje instrumenata za provedbu komunikacijske strategije; Definiranje plana provedbe komunikacijskih

aktivnosti; Kreiranje tima za provedbu Projekta i komunikacije; Educiranje tima; Mentorstvo u radu sa timom; Analiza i valorizacija provedbe Projekta, sa smjericama za buduće korake.

KONCEPT PROJEKTA

Koncepcijski posmatrano Kampanja „STOP! Govor mržnje“ je provedena na sljedeći način: educirani i praktično obučeni tim Kampanje, sačinjen od 7 mladih novinara, aktivista Vijeća za štampu u BiH (u daljem tekstu Tim), je pod mentorstvom stručne osobe Kampanje, u periodu od tri mjeseca vršio monitoring komentara na online medijima, kako bi, ukoliko primijete govor mržnje, reagirali postavljanjem komentara sa znakom „STOP! Govor mržnje“.

Tim je imao zadatak da prati 42 web portala u BiH, da prati diskusije koje se odvijaju na njima i da aktivno reaguje na govor mržnje, sa jedinstvenog maila, postavljajući upozorenja za prepoznavanje govora mržnje, uz popratnu rečenicu, kao, „Ova diskusija obiluje govorom mržnje! Raspirivanje nacionalne, vjerske i rasne mržnje je krivično djelo. Molimo komentatore da poštuju prava drugoga“, ili „STOP! Govor mržnje - Niste anonimni“, „Govor mržnje nije sloboda govora i podliježe krivičnoj odgovornosti“, itd.

TAKTIKA

Tri su bitne temeljne odrednice Taktike cijele Kampanje:

Jedinstvo tima - postignuto je jedinstvenim mail accountom sa jedinstvene e-mail adrese, stopgovormrznje@gmail.com, koji već u imenu sadrži naziv Kampanje, i prepoznatljivim vizualnim identitetom Kampanje, koji se osim na svim info-materijalima nalazi i u formi prepoznatljive ikonice na mjestima online medija predviđenim za komentare i forumske rasprave – „STOP! Govor mržnje“.

Suzbijanje problema tamo gdje nastaje - komunikacijskim sredstvima koje akteri govora mržnje razumiju.

Sigurnost tima - anonimnim raspirivačima govora mržnje odgovara se jedinstveno i pod brandom Kampanje, a ne sa imenom i prezimenom članova Tima.

PROVEDBA KAMPANJE

Ukupan vremenski okvir za provedbu Kampanje bio je četiri mjeseca, 120 dana, i podijeljen je u tri faze:

I faza – priprema: 40 dana - Edukacija tima, simulacije primjera, aktivni testni period

II faza – provedba: 65 dana - Rad monitora, javni dio Kampanje

III faza – završna: 15 dana - Analiza rezultata, valorizacija, preporuke

ANALIZA REZULTATA KAMPANJE

Imajući u vidu navedene ciljeve Kampanje i ostvarene rezultate, sa sigurnošću se može konstatovati da je Kampanja uspješna. U nastavku analize, bit će predloženi konkretni rezultati i objedinjena statistika cijele Kampanje, a koji su empirijski dokaz za navedenu tvrdnju.

Prvi cilj Kampanje: *Sistemski, aktivno i stručno doprinijeti smanjenju govora mržnje u online medijima u BiH.*

Već u ranoj fazi javne provedbe Kampanje konstatovano je da su mnogi urednici web portala ukinuli mogućnost komentiranja sadržaja, dok su drugi, zadržavajući mogućnost komentiranja za svoje posjetitelje, uveli dodatne administrativne barijere i načine prijave za komentiranje članaka, kao i to da su brisali ranije komentare koji su im ličili na govor mržnje.

Nemamo relevantnu statistiku koliko je bilo primjera govora mržnje u istom periodu prošle ili prošlih godina (npr: za vrijeme prošlih Općih i Lokalnih izbora), ali ono što se može zaključiti je da je Kampanja sistematski, aktivno i stručno doprinijela ukazivanju na govor mržnje, poticanju građana da reagiraju i prijavljuju sadržaje govora mržnje, te da je generalno Kampanja utjecala na smanjenje govora mržnje u komentarima online medija u BiH.

Svakodnevni monitoring: 7 obučeni monitora radilo je svakodnevno tokom Kampanje, na praćenju, upozoravanju na govor mržnje i na jasnom označavanju govora mržnje prepoznatljivim rečeničnim i vizualnim porukama, gdje god to tehnički bilo izvodljivo.

Reagiraju građana: Zabilježeno je povećano aktivno učešće građana u Kampanji, reagujući pozitivno na samu Kampanju i skrećući pažnju na znak

„STOP! Govor mržnje“, te sami upozoravajući na pogubnost govora mržnje, a čime je postignuta interakcija sa javnošću.

Povećan je broj žalbi na govor mržnje, koje su direktno upućivane Vijeću za štampu u BiH, putem posebno otvorenog web kanala komuniciranja, koji služi isključivo za slanje žalbi građana www.zalbe.vzs.ba

U periodu provedbe kampanje, **16. augusta –19. oktobra, 2014.** godine na mail adresu Vijeća za štampu u BiH **pristigle su 34 žalbe na komentare sa sadržajima govora mržnje**, dok je u istom periodu prošle godine zabilježeno svega 16 žalbi građana na govor mržnje.

Inače, **u toku 2014. godine, do 1. decembra, Vijeće za štampu je zaprimilo ukupno 824 žalbe građana**, od čega je **257 na urednički sadržaj**, a **567 žalbi na sadržaje komentara** anonimnih posjetilaca web portala, ukazujući na diskriminacijski i huškački sadržaj.

Drugi cilj: *Educirati na najširoj osnovi javnost koja je aktivna u komunikaciji na online medijima o tome šta je to govor mržnje i kako ga prepoznati, koje su opasnosti govora mržnje i kakve su posljedice koje izaziva, koje pravne posljedice i sankcije izaziva govor mržnje, kao krivično djelo, te kako izbjeći govor mržnje i šta je alternativa.*

Koncept Kampanje Vijeće za štampu u BiH bio je jednostavan i sa aspekta postizanja drugog cilja kampanje, prihvatljiv i učinkovit: Kampanjom se na konkretnim primjerima javno ukazivalo na komentare koji sadrže govor mržnje. Osim toga, učestalim i povećanim brojem posjeta na web stranicu Vijeća za štampu u BiH www.vzs.ba građani su se i sami željeli dodatno informirati o govoru mržnje, šta on predstavlja, kako se definiše, koje konsekvence može izazvati, i naročito – kako oni mogu utjecati, slanjem svojih žalbi, na smanjenje govora mržnje u javnom diskursu i u medijima.

Treći cilj: *Uključiti online medije, njihove osnivače, urednike i redakcije u proces suzbijanja govora mržnje.*

Osim što su mnogi portali u potpunosti isključili mogućnost komentarisanja kada je započeo javni dio Kampanje, mnogi portali su obratili posebnu pažnju na govor mržnje, u želji da zaštite slobodu govora i svoj portal od neprimjerenog sadržaja, uključujući neku vrstu upravljanja, administracije. Bilo je i onih portala koji su se trudili da se ne stekne dojam da oni zaista obraćaju posebnu pažnju na sam tok Kampanje, ali i portala koji su administrirali samo onaj govor mržnje koji se nije uklapao u govor mržnje koji je, prema uredničkoj koncepciji, dopušten.

Rezultati Kampanje su potvrdili činjenicu da većina portala koji obiluju govorom mržnje, tj. dopuštenom slobodom komentiranja bez odgovornosti, je i najposjećenija, s najviše *klikova*, i da se zabrane postavki ili brisanja sadržaja sa govorom mržnje teško uvode, iz bojazni da će opasti posjećenost portala, a time i mogućnost zarade.

Govor mržnje na ovim portalima direktno utiče na posjećenost portala, što direktno utiče na prihode portala koji se ostvaruju putem prodaje oglasnog prostora. U epilogu smo imali javnu inicijativu neke vrste „samoregulacije tržišta portala u BiH“ od strane vodećih bosanskohercegovačkih portala, sa ciljem da se uredi uvjeti ukupnog poslovanja. Ta inicijativa je bila zapažena, a neki od portala, kao portal buka.ba, izričito su tražili, istina preko svoga portala i FB profila, ali ipak ne dovoljno javno, da se najprije u potpunosti eliminiira govor mržnje na portalima koji bi učestovali u procesu samoregulacije tržišta.

Svi definirani ciljevi Kampanje su dosegnuti.

Postoje i dodatni benefiti Kampanje koje na ovom mjestu treba istaći:

1. Vijeće za štampu u BiH se u toku Kampanje dodatno pozicioniralo kao instanca koja na organiziran, sistematski i stručan način tretira pitanja govora mržnje, ali i slobode medija uopće, kao institucija koja ima imidž u javnosti nekoga kome se građani mogu i trebaju obratiti i na čiji rad i u čije povjerenje se mogu pouzdati.
2. Reakcija online medija na Kampanju je bila iznad svih očekivanja: i u pozitivnom, ali i u negativnom smislu.

Ovo može biti predmetom posebnog istraživanja, ali sada je već sasvim jasno da postoje online mediji koji se žele suočiti sa problemima govora mržnje i postoje oni online mediji koji su spremni ići do kraja, tj. do instance primjene represivnih mjera u cilju zaštite javnosti, pravne sigurnosti građana i poštovanja zakona i zakonskih odredbi, i iznad svega zaštititi slobodu govora i slobodni prostor za razmjenu mišljenja i diskusiju.

3. Kampanja, osim što se ukazalo javno na problem govora mržnje, inicirala je lančanu reakciju koja je pokrenula pitanja u online medijima sa ciljem reguliranja ostalih neregularnosti na tržištu.

STATISTIKA

Praćena su ukupno 42 portala u BiH:

Tip.ba; Source.ba; Zurnal.ba; Klix.ba; Depo.ba; Poskok.info; Livno-online.com; Mojahercegovina.info; Oslobodjenje.ba; 24sata.info; Sutra.ba; Abcportal.info; Hercegovina.info; Tuzlainfo.ba; Nezavisne.com; Zenica-online.com; Reprezent.ba; Vecernji.ba; Buka.ba; Banjalukain.ba; Glassrpske.com; Palelive.com; Krajina.ba; Bh-index.ba; Novitravnik.info; Bihac.net; Vijesti.ba; Pressrs.ba; Otisak.ba; Dnevni-list.ba; Frontal.rs; Slobodna-bosna.ba; Radiosarajevo.ba; Brckoinfo.ba; Gorazdeonline.com; Dnevnik.ba; Cazin.net

Pored ovih web portala, u monitoring su ušli, s manjim brojem komentara, također i portali Balkans.aljazeera.net; Bljesak.info; Pogled.ba; Rtvbn.com; Znamo.me.

Ukupno 42 portala.

Govor mržnje zabilježen na 22 portala.

Ukupan broj zabilježenih **slučajeva govora mržnje** u periodu provedbe kampanje je **1.442**.

Monitori su na komentare sa govorom mržnje postavljali tri rečenice, kao odgovor-komentare. Uvijek nakon postavljene rečenice - komentara, navođen je link na koji građani mogu postaviti svoje konkretne žalbe: <http://zalbe.vzs.ba> Također, sami monitori su bili pod stalnim nadzorom Vijeća za štampu u BiH i u svakom trenutku su se mogli konsultirati sa stručnim osobama iz Vijeća za štampu u BiH.

Tri seta rečenica postavljenih kao komentar Kampanje:

- Govor mržnje nije sloboda govora i podliježe krivičnoj odgovornosti po krivičnim zakonima u BiH.
- Govor mržnje je zloupotreba slobode govora i podliježe krivičnoj odgovornosti. <http://zalbe.vzs.ba> (kao označavanje konkretnog govora mržnje)
- Ovo je huškački govor i zloupotreba je slobode izražavanja. Govor mržnje podliježe krivičnoj odgovornosti prema krivičnim zakonima u Bosni i Hercegovini.

Uz svaki komentar išao je poziv:

- Prijavite govor mržnje - <http://zalbe.vzs.ba>, kao informacija za građane koji žele prijaviti govor mržnje, ili kao upozorenje ukoliko monitor primijeti da diskusija koja se vodi na portalu upućuje na zaključak da bi moglo doći do iznošenja govora mržnje.

Postavka znaka “STOP! Govor mržnje” i komentari Vijeća za štampu, onemogućeni su na četiri portala: Nezavisne.com; Poskok.info; 24 sata.info; i Mojahercegovina.info

Nismo željeli davati prostora primjerima i kopiranju teških riječi govora mržnje i huškačkih napisa u ovom pregledu, ali postavljamo nekoliko primjera kako je to izgledalo.

Za sve one koji žele imati uvid u sadržaje komentara sa detektiranim govorom mržnje – postoji interna arhiva u Vijeću za štampu i moguće je dobiti na zahtjev.

The image shows two comment boxes from a forum. The first comment is from user 'unmibh', posted on 14.10.2014. at 22:01. The comment text is 'sve ovo istocno od bosne ludo i primitivno;). asfaltom prekriti ;)'. It has 25 upvotes and 1 downvote. The second comment is from user 'stop.govor.mrznje', posted on 14.10.2014. at 23:02. The comment text is 'Govor mržnje nije sloboda govora i podliježe krivičnoj odgovornosti po krivičnim zakonima u BiH. <http://zalbe.vzs.ba>'. It has 0 upvotes and 0 downvotes. Both comments have a 'Prijavi komentar' button and an 'Odgovori' button.

dr.kvaternik.drugi

+4

14.10.2014. u 09:39

u badakhsanskoj provinciji stanje redovno.. sad su se još i hanume priključile uličnim sukobima.

▲ 22

▼ 18

! Prijavi komentar ➤ Odgovori

HellHound2

-6

14.10.2014. u 10:14

Stelimo se za klanje srpske nejaci i majoriziranih tzv. hrvata

▲ 8

▼ 14

! Prijavi komentar

dr.kvaternik.drugi

-2

14.10.2014. u 10:24

jok kad čovke u sljedeće 4 godine izmajorizira tzv "bošnjake"

▲ 9

▼ 11

! Prijavi komentar

☰ prikaži sve odgovore

stop.govor.mrznje

0

14.10.2014. u 14:59

Govor mržnje nije sloboda govora i podliježe krivičnoj odgovornosti po krivičnim zakonima u BiH. <http://zalbe.vzs.ba>

▲ 0

▼ 0

! Prijavi komentar

tomicz

-34

14.10.2014. u 22:19

SVE BOSNJAKE ĆEMO POKLATI U SLEDEĆEM GENOCIDU, SAMO PROVOCIRAJTE, SVE JE SE PIŠE.

4

38

! Prijavi komentar Odgovori!

Sodoma i Gomora 2

-14

14.10.2014. u 22:20

Дај не ложи се на глупости, па ово су тав Бошњаци, ха ха ха, опуштено брата, добро само за спрдње, сви ће они поново... [Pročitaj više](#)

3

17

! Prijavi komentar

sejtan sjekac

+1

14.10.2014. u 22:26

ti si jedno konjsko govno...

1

0

! Prijavi komentar

pravda81

+2

14.10.2014. u 22:29

Dobro moker priznas da ste genocidan narod, i sa tim najveći odpad covjecnstva. U regionu vas svi mrze, pa ti sad kontaj.

2

0

! Prijavi komentar

stop.govor.mrznje

0

14.10.2014. u 22:41

Ova konverzacija obiluje govorom mržnje! Govor mržnje nije sloboda govora i podliježe krivičnoj odgovornosti po krivičnim zakonima u BiH. Prijavite govor mržnje <http://zelbe.vzs.ba>

Ovdje se ne radi o prepucavanju, nego se radi o zulumu.

Brucelee · prije 8 sati
Ja sam Hrvat i meni Džamija ne smeta. Čak je trenutno najljepša građevina u gradu!
Nek se ljudi mole.
2 · Odgovori · Podijeli

ZNA se... · prije 5 sati
Džamija mi ne smeta, i jeste lijep objekat, ali mi smeta kad Čelan sa svojim pickopacenicima pokušava nešto kao spriječiti a dobio genge za to, i kad to sudom ide a nama običnim smrtnicima sa policijom i inspekcijom na kućna vrata dođu, odmah bi zatvarali, hapsili i sl ??? Zanimljiva procedura ?!?! Zna se zasto se kopalo u sred sezone, zna se sto se most kao fol renovirao, Zna se zasto se kanalizacija prozirivala, sve se to ZNA, !? ZNA se zasto je narod gladan, Zna se zasto ljudi odlaze, Zna se tko je kriv tome, ZNA se tko stanove kupuje po Hrvatskoj, ZNA se i sa cijim parama, sve se to ZNA..
2 · Odgovori · Podijeli

gradđ. → ZNA se... · prije 2 sata
E to je već nešto drugo, što želim pozdraviti i podržati. To su problemi svih nas, takve stvari su za rasprave i poduzimanje mjere.
1 · Odgovori · Podijeli

STOP
OVORN MRŽNJE

Vijeće Za Štampu · prije 36 minuta
Ako primjetite govor mržnje u komentarima, prijavite ga na <http://zalbe.vzs.ba/>
1 · Uredi · Odgovori · Podijeli

To je licemjerno → Vijeće Za Štampu · prije 31 minuta
Kad bi se kažnjavalo za govor mržnje, onda ni jedan komunist ne bi ostao na slobodi. A što je s progonom Hrvata iz BiH? Naravno, to nije govor mržnje, to su djela mržnje.
1 · Odgovori · Podijeli

TAKODER NA LIVNO ONLINE

ŠTO JE OVO?

REAKCIJE anonimnih komentatora na Kampanju „STOP! Govor mržnje“ VIJEĆA ZA ŠTAMPU U BIH

Od izdvojenih „zanimljivih“ komentara:

- 11 je pozitivnih reakcija, koje podržavaju i pozivaju na prijavu i slanje žalbi zbog govora mržnje u komentarima
- 12 je negativnih reakcija koji uključuju vrijeđanje ili nepodržavanje

Citirat ćemo samo neke od njih:

11.9. Klix.ba: KorisnicaNiki99: [odgovor na komentar VZŠ]:
Prijavljujem cijelu rs i tzv hb za govor mrznje!!!!

12.9. Klix.ba: *Korisnik fantom slobode*: www.**/vijesti/bosna-i-hercegovina/207207-vijece-za-stampu-bih-najavljuje-realizaciju-kampanje-stop-govor-mrznje.html

Malo za administratore da razmisle....treba vise stati u kraj anonimnim isfrustriranim ili placenim kretenima.

12.9. Klix.ba: *Korisnik Boro975*: Nabijem Vijeće za štampu u BiH i njihovu cenzuru. Stop lažnoj političkoj korektnosti, živjela iskrena mržnja.

13.9. Klix.ba: *Korisnik Pro-zajebant*: **stop.govor.mrznje kako si jesi li dobro???? Kojem zakonu hahahahaha nemoj me nasmijavati..** Prijavi Dodika on svaki dan javno upotrebljava govor mrznje prema državi u kojoj živi itd..itd.. ☺

14.9. depo.ba: *Korisnik Visitor* [reakcija na govor mržnje drugog korisnika]: auuu...**pa 'dže ces to reci, sad ce ti vijece za stampu skociti za vrat...**

14.9. Klix.ba: *Korisnik HellHound*: [reakcija na komentar VZŠ]: Hebo te govor mrznje, sta se meni uvijek na komentare kacis

14.9. Klix.ba: *Korisnik Chanel-Sofia Vergara*: **@stop.govor.mrznje sve ja to razumijem, ali cijenjeni portal trazi i moj DNK.** Neka hvala, radije cu na ovom retardiranom klixu kao i dosad nastaviti citati komentare koji sadrze govor mrznje.

15.9. Klix.ba: *Korisnik @CIA*: @stop.govor.mrznje izvini seko ali nisam siguran da li su vas u ne vladinim organizacijama ucili da se extremi tipa torcida ljubuski u modernim zemljama zaustavljaju metkom u celo?

16.9. Klix.ba: *Korisnik HellHound*: @stop Gdje ti ovdje vidis govor mrznje, kopile vlasko? Nabijem te na q i tebe i te zakone, incestu iz jasenovca

18.9. frontal.rs *Korisnik Kurbla*: [citiran komentar drugog korisnika] "Po meni takvi ljudi nisu zaslužili ni osnovna ljudska prava jer i nisu ljudi pa im i ne trebaju ljudska prava". **Evo ga prijeti! Admine, deder isturi onaj link protiv prijetnji i govora mržnje,** pa da i

ovoga prideferimo. Svašta čovjek može očekivati od ovih moralnih čistunaca poput herctrefa.

Korisnik Kurbla: AHAAAAAHA, evo ga <http://zalbe.vzs.ba> nađe ga ja. Hercetref, najebo si sinak.

Herctref: Kurbla alkemičar, hvala ti na pažnji koju mi posvećuješ. Ali **moram te razočarati da nisi pročitao kodeks za tisak ni terminologiju govora mržnje pa će tvoj zahtjev završiti u kanti za smeće** za razliku od moje dvije prijave od tri za koje sam dobio obavijest da će slučaj dokumentirati i predati dokumentaciju tužiteljstvu BiH.

23.9. *Klix.ba: Korisnik laki.luciano.7334*: Stop.govor sisaj ga boli me k.... hapsi te me ali opet ću da kažem šta želim, sipa i onako jeste četnička, ali samo polako i to ce da se promjeni

24.9 *Klix.ba: Korisnik tomlslav.bradic.33*: **Apsolutno se slazem s tobom trebamo da zaustavimo govor mrznje. Ovaj portal time obiluje.**

30.9. *Klix.ba: Korisnik Chanel-Sofia Vergara*: [reakcija na govor mrznje drugog korisnika] Opa malavala. Budi sretan/sretna sto ne postoji nikakav internet zakon u BiH za takve poremecene budale

1.10. *Klix.ba: Korisnik Henry Chinaski*: Da li premijer sluša njegove savjete? **Zar nema neki zakon protiv govora mržnje?**

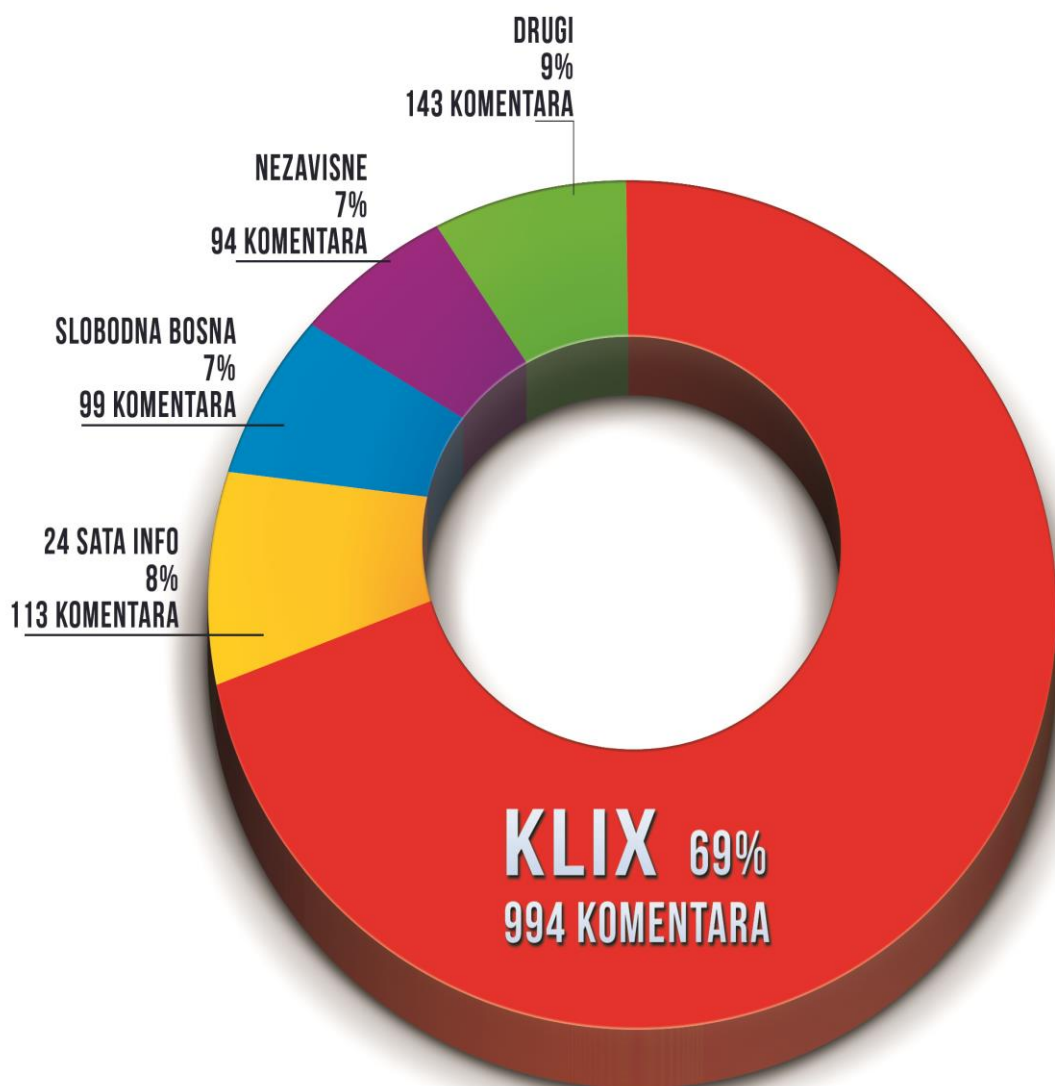
4.10. *Klix.ba: Korisnik lik 5555*: [reakcija na govor mržnje drugog korisnika]: **Sad ce tebi ici prijava sipi jer prijetis drugima smrcu**

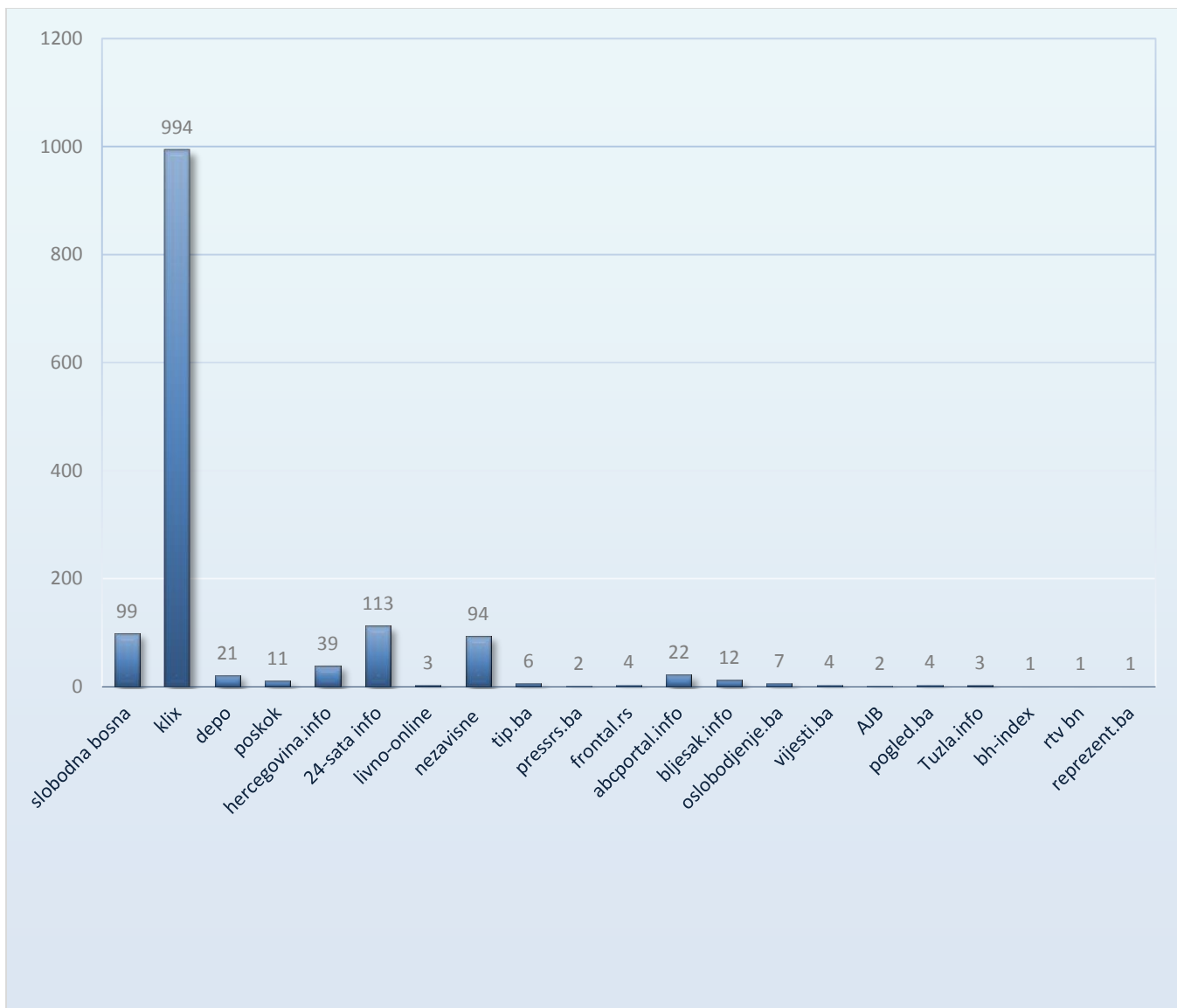
7.10. *Depo: Korisnik 13*: SS (slika vojnika iz Handžar divizije): **Molimo korisnike da se suzdrže od vrijeđanja psovanja i vulgarnog izražavanja. Kao čitalac također prihvatate mogućnost da među komentarima mogu biti pronađeni sadržaji koji mogu biti u suprotnosti sa vašim vjerskim, moralnim i drugim načelima i uvjerenjima. Hvala.**

9.10. *Klix.ba: Korisnik sizif55*: [reakcija na govor mržnje drugog korisnika] **Nemoj, upozorit će te onaj psikotik iz stop.govor.mržnje**

GRAFIČKI PRIKAZI

Na narednim stranicama grafički je prikazana zastupljenost govora mržnje na portalima tokom perioda monitoringa od 16.8. do 19.10. 2014. godine:

ČETIRI GRUPE PORTALA

Statistika evidentiranih slučajeva govora mržnje ukazuje na to da portale u BiH u ovom kontekstu možemo podijeliti na uvjetno kazano četiri grupe:

Prva grupa - u koju spada samo jedan portal i koji, po broju zabilježenih slučajeva govora mržnje, prednjači te kao takav predstavlja ozbiljan problem na koji posebno treba obratiti pažnju. Činjenica je i to da je to najposjećeniji portal, pa je i broj komentara s neželjenim sadržajima time veći. Iz priloženog pregleda zabilježenih slučajeva govora mržnje tokom Kampanje, vidi se da je

najveći broj komentara sa sadržajima govora mržnje na portalu klix.ba - gotovo $\frac{3}{4}$ od ukupnih slučajeva.

Ovo je razumljivo kada se zna da je posjećenost ovog portala daleko veća u odnosu na ostale portale.

S tim u vezi, nameće se pitanje u kojoj uzročno - posljedičnoj vezi stoji broj zabilježenih slučajeva govora mržnje sa samom posjećenošću portala? Ovdje treba napomenuti da portal avaz.ba, koji također ima veliku posjećenost, ne dozvoljava mogućnost komentaranja novinarskih sadržaja, tako da nije mogao biti predmetom monitoringa.

Druga grupa portala ima potencijal da vrlo brzo pređe u prvu grupu, jer im posjećenost raste, a imaju i potrebnu medijsku reputaciju i značaj. U drugoj grupi su portali: 24sata.info, slobodna-bosna.com i nezavisne.com, sa približno istim brojem zabilježenih slučajeva govora mržnje, a čija je ukupna posjećenost manja od portala iz prve grupe.

Treća grupa je grupa u kojoj se nalaze portali koji, s obzirom na ukupan broj posjeta, ne bi trebalo da imaju toliki broj komentara sa sadržajima govora mržnje, ali koji na neki način svojim uredničkim sadržajima sugeriraju, u manjoj ili većoj mjeri, da u komentarima može biti govora mržnje.

To su portali hercegovina.info, abcportal.info, depo.ba, bljesak.info i portal poskok.info, sa značajnim brojem zabilježenih slučajeva govora mržnje koji mogu biti zabrinjavajući s obzirom na posjećenost ovih portala u odnosu na vodeće.

Četvrta grupa portala su portali sa minimalnim brojem komentara sa neželjenim sadržajima, mada i jedan zabilježen govor mržnje potencijalni je problem, u smislu kontaminacije javnog prostora, sa nesagledivim posljedicama.

To su portali značajnih novinskih kuća kao što su Oslobođenje i Press RS, ali i neki regionalni portali, ali sa relativno malim brojem zabilježenih slučajeva govora mržnje.

Uz već dva spomenuta tu su još i livno-online.com, tip.ba, frontal.rs, vijesti.ba, balkans.aljazeera.net, pogled.ba, tuzla.info, rtvbn.com, bh-index.com, reprezent.ba.

Grupe postavljaca sadržaja govora mržnje:

Statistika, kao i izvještaji monitora, jasno ukazuju da postoji scena postavljaca sadržaja govora mržnje i huškačkog govora. Stiče se dojam da oni znaju jedni za druge, tj. poznaju se međusobno po nadimcima, te da jedni druge nadopunjavaju i da se jako dobro razumiju. I ovo je razumljivo, jer kako je za ljubav potrebno dvoje, tako je i za mržnju potrebno (najmanje) dvoje.

Ove grupe svakodnevno „nomade“, mijenjaju lokacije, odlaze i dolaze na različite portale. Oni zapravo traže jedni druge, kako bi njihov govor mržnje imao smisla i dobio na snazi i javnosti.

Također je jasno da se većina sadržaja govora mržnje, diskriminacijskog i huškačkog sadržaja u većini slučajeva radi sistematski, te da je najvećim dijelom i najverovatnije riječ o plaćenim „hejterima“, koji ovaj „posao“ rade za novac. Na to ukazuje veliki broj identičnih primjera govora mržnje, copy/paste sadržaja, koji se postavljaju ispod tekstova različitih ili čak istog portala, u vrlo kratkim vremenskim razmacima, ponavljaju se u određenim intervalima tokom dana.

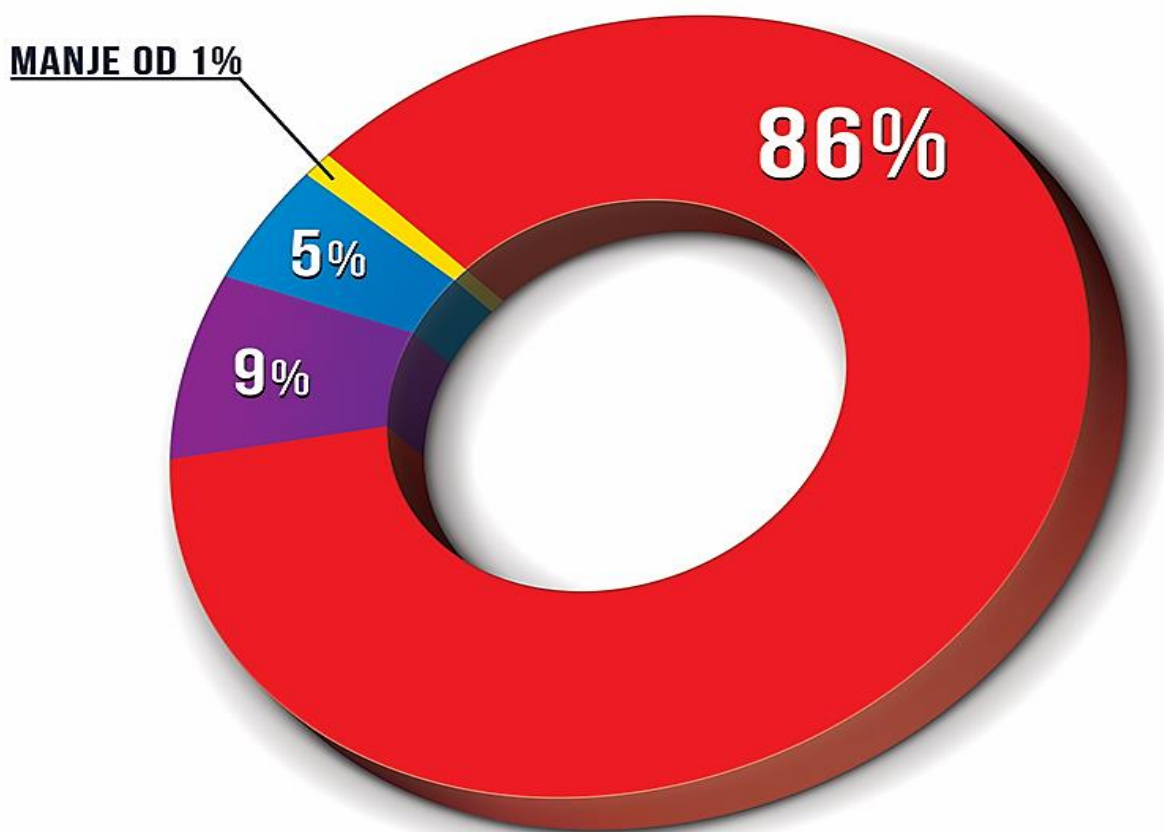
Pri tome, treba imati u vidu da sam sadržaj članka u uredničkom dijelu portala, ne mora nužno biti presudan da bi se aktivnost organiziranih postavljaca komentara ispoljila.

U tim slučajevima presudna je zanimljivost samog sadržaja novinarskog teksta, i time mogućnost da određeni članak vidi što veći broj ljudi.

Koliko god zvučalo nelogično, ova činjenica jasno govori da je **priča o govoru mržnje na web portalima u BiH predimenzionirana i da bi se govor mržnje mogao kontrolirati i zaustaviti u značajnijoj mjeri, kontinuiranom provedbom sličnih Kampanja, u suradnji sa urednicima portala, ali i u sadejstvu sa državnim institucijama** koje su odgovorne za otkrivanje, praćenje, dokumentovanje, i na koncu, krivično gonjenje vinovnika govora mržnje.

Radi se, uglavnom o **manjoj grupi anonimnih posjetilaca portala, koji veoma destruktivnom huškačkom retorikom jako zagađuju prostor dat za slobodno komuniciranje i razmjenu mišljenja.**

KVALITATIVNA ANALIZA

NACIONALNA, VJERSKA ILI RASNA OSNOVA		86%
SEXUALNA ORJENTACIJA		5%
SPOL		0%
OSTALO		9%

Na nacionalnoj, vjerskoj ili rasnoj osnovi	1.240
Sexualna orijentacija	71
Spol	3
Ostalo	128
UKUPNO	1.442

Ubjedljivo najviše komentara zasnovano je na nacionalnoj, vjerskoj ili rasnoj osnovi.

Seksualna orijentacija je bila u fokusu tokom organiziranog „prajda“ u Beogradu, te je većina komentara (skoro svi) vezana upravo za članke o tome događaju. Za druge situacije nisu samoinicirane uvrede na osnovu seksualne orijentacije.

Što se tiče govora mržnje na osnovi spola, nisu mnogobrojni, međutim upečatljivi su diskriminatorni komentari, koji potcjenjuju ženski rod.

Kategorija - ostalo:

Vrlo često predmet govora mržnje su:

- Političari - zabilježeno za: Valentin Inzko, Mustafa Cerić, Milorad Dodik, Živko Budimir, Dragan Čović, Sefer Halilović, Esed Radeljaš, Bakir Izetbegović, Zukan Helez, Tomislav Nikolić, Vjekoslav Bevanda, Fahrudin Radončić, Sejfudin Tokić
- Javne ličnosti – zabilježeno za: Emir Hadžihafizbegović, Marin Čilić, Slavo Kukić, Naser Orić, Marko Vešović
- Institucije – zabilježeno za: Sud BiH i Centralna izborna komisija BiH.

Pored toga, veliki dio komentara se odnosi na govor mržnje upućen drugim komentatorima.

Također tu su i komentari podrške ratnim zločincima, Assadu i njegovom režimu, ali i govor mržnje upućen generalno kriminalcima, lopovima i ubicama.

Zabilježen je i komentar gdje se komentatora proziva da ima Dawnov sindrom, sa konotacijom uvrede.

Zaključak:

86% svih zabilježenih slučajeva govora mržnje u komentarima anonimnih posjetilaca na web portalima, odnosi se na vjersku, nacionalnu i rasnu pripadnost.

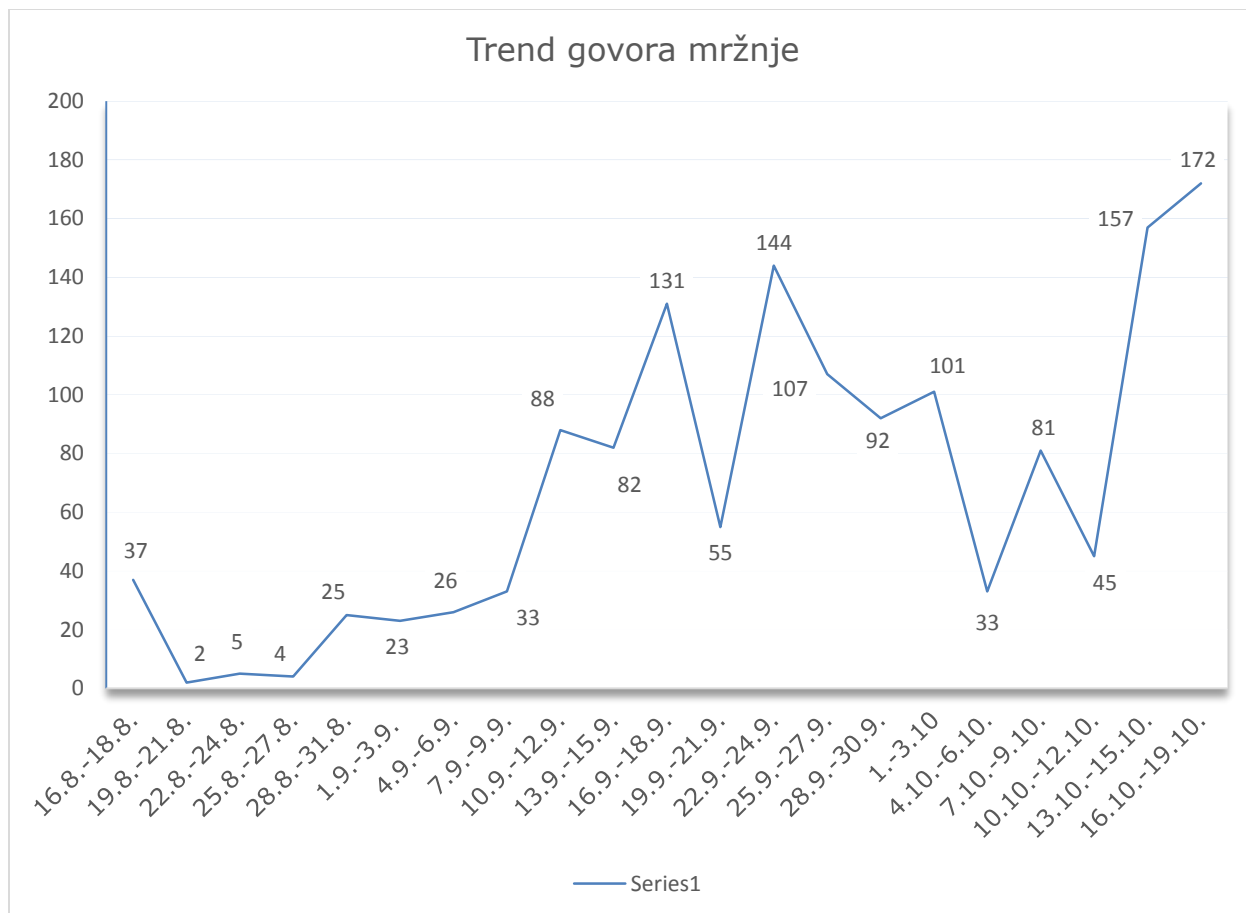
Ovaj podatak je potvrdio naša očekivanja u pripremi Kampanje, i ujedno je podatak koji zabrinjava s obzirom na ratnu prošlost ovoga regiona.

S tim u vezi, važno je zaključiti da je govor mržnje u online medijima ozbiljan problem upravo zbog tematskog okvira i okolnosti u kojima on nastaje i gotovo se neometano razvija.

S druge strane, raduje činjenica da postoji kritična masa građana koji nisu više pasivni dio javnosti, i koji se nisu spremni pomiriti sa ovakvom situacijom.

Povećanje broja žalbi upućenih Vijeću za štampu u BiH, kao i direktni primjeri „uplitanja“ komentatora sa namjerom da se osujeti govor mržnje, ukazuje na zaključak da postoji jasna podrška i želja u javnosti, kako bi se značajno suzbio govor mržnje.

PREGLED IZVJEŠTAJA MONITORA PO SEDMICAMA

Radi adekvatnog uvida u kompletan pregled monitoringa govora mržnje po sedmicama, kao i radi razumijevanja ukupnog trenda i specifičnih okolnosti koje su pratile monitoring, prenosimo izvještaje glavnog monitora koji je upravljao cjelokupnim procesom monitoringa, prema sedmicama odvijanja Kampanje.

SAŽETAK IZVJEŠTAJA MONITORA PO SEDMICAMA

Periodi: Četiri sedmice septembra (prethodila edukacija, trening, simulacija monitoringa, upoznavanje portala i praćenje u blažoj mjeri u augustu, vidljivo iz gore navedenog izvještaja).

7 monitora, raspodijeljeni na određene portale.

Tokom mjeseca su se vršile preraspodjele, ovisno o intenzitetu govora mržnje na određenom portalu, poput velikog broja negativnih komentara na portalu klix.ba, kojeg su kontrolisali nekoliko monitora.

Septembar, 1. do 9. 2014.

- Tokom prve sedmice zabilježen veoma mali broj komentara govora mržnje. Neki monitori nisu zabilježili čak niti jedan.
- Govor mržnje primijećen na portalima: *slobodna-bosna.ba*, *klix.ba*, *nezavisne.com*, *hercegovina.info*, *24sata.info*, *tip.ba*, *livno-online.com*, a *hercegovina.info* je dana 6.9.2014. ukinula opciju komentarisanja.
- Na *24sata.info* ne dozvoljavaju profilu Vijeća za štampu u BiH da objavljuje komentare i svaki komentar govora mržnje zabilježen je od jedne te iste osobe.
- Portali *klix.ba* i *slobodna-bosna.ba* su i u probnom periodu i u ovoj prvoj sedmici prednjačili sa brojem komentara govora mržnje.
- Još prve sedmice se došlo do zaključka da se na portalu *frontal.rs* komentatori obraćaju jedni drugima kao da se poznaju, a to će ostati do kraja Kampanje ovako. Rijetko, skoro nikako, se ne koristi govor mržnje, često uvrede i nepristojni govor.
- „Komentatori na portalu *depo.ba*, razgovor počinju argumentovano. Vidi se da imaju predznanje o temama koje komentiraju, ali nerijetko diskreditiraju drugog zbog toga što je drugačiji, te se tako udaljavaju od teme i počinju s vrijeđanjem. Nema sadržaja govora mržnje u mjeri u

kojoj je monitor očekivao. Očigledno je i da redakcija uklanja komentare koji su zatrovani mržnjom i koji su prijavljeni od drugih korisnika", bilježi jedan od monitora.

- Na portalu *24sata.info* primjetan je jedan komentator, koji je zabilježen u 95% govora mržnje u toku cijele Kampanje.
- Primjećuje se da je na lokalnim portalima, kao što su *zenica-online.com* i *tuzlainfo.com*, manji broj komentara generalno, ali i bez govora mržnje uopće.
- Najviše se komentarišu političke teme i teme sa provokativnim ključnim riječima. Bilježe se uvrede najčešće na vjerskoj i nacionalnoj osnovi, a nešto manje bazirane na seksualnu orijentaciju.
- Zbog tragedije - gorski udar u jami Raspotočje (rudnik u Zenici), primjetan je smanjeni obim vrijeđanja i negativnih komentara.
- Tamo gdje se pojavljuje govor mržnje, komentari najčešće nisu povezani sa temom članka, već je cilj samo vrijeđanje i širenje govora mržnje, kao repliciranja drugim anonimnim komentatorima.
- Ono što je primijećeno prve sedmice (i pratit će cijelu Kampanju) je da unatoč broju zabilježenih komentara govora mržnje, tu je još barem toliko komentara koji graniče sa govorom mržnje ili su neka vrsta uvrede, psovke ili huškačkog govora.
- Od prve sedmice portali *hercegovina.info*, *nezavisne.com*, *poskok.info*, *24sata.info*, ne dozvoljavaju monitorima Vijeća za štampu u BiH da ostavljaju komentar Kampanje.

Septembar, 8. do 14. 2014. - Aktivnija sedmica od prethodne.

- Govor mržnje zabilježen na portalima: *klix.ba*, *slobodna-bosna.ba*, *radiosarajevo.ba*, *poskok.info*, *depo.ba*, *nezavisne.com*, *24 sata.info*

- Obzirom da se kod drugih portala govor mržnje smanjio, *klix.ba* iz sedmice u sedmicu „napreduje“ po tom pitanju
- Portal *livno-online.com* je ukinuo opciju komentarisanja 12.9.2014., na dan početka izborne kampanje na članke vezane za politiku. Na drugim člancima je dozvoljeno komentarisanje.
- Na *klix.ba* primjećen spam komentar koji se postavlja na više komentara bez obzira na tematiku.
- Na portalu *frontal.rs* rasprave koje se javljaju sadrže uvrede, znaju trajati po nekoliko dana, ali nikada ne sadrže govor mržnje, iako komentari ne prolaze kontrolu moderatora. Pojedini korisnici upozoravaju druge na plaćene komentatore, često ih pozivaju da ne reaguju i „rasplamsavaju vatru“ kada su u pitanju ti "režimski" komentatori.
- Na portalu *24sata.info* je još uvijek prisutan govor mržnje od strane komentatora „*Esada Džidića*“. Broj rasprava u komentarima je povećan, a povećava se i broj korisnika koji koriste govor mržnje ili govor koji graniči sa mržnjom. To su korisnici „*Lun Kralj Ponoći*“ i „*Michaela Michela Kar-Ŧ*“. Najviše komentirane vijesti su i dalje iz politike.
- Govor mržnje je i dalje najviše usmjeren prema Republici Srpskoj, Dodiku i Srbima, te prema Jevrejima.
- Nakon postavljanja komentara „STOP! Govor mržnje“, zabilježeno je odobravanje sudionika u diskusiji, ali češći su negativni komentari. Poskok.info nije pustio da komentar bude objavljen, kao ni nezavisne.com., a na *24sata.info* ponavlja se aktivnost istog korisnika koji konstantno širi govor mržnje, ali pored njega povećao se i broj drugih korisnika koji upotrebljavaju govor mržnje.
- Postavljanje preventivnog upozorenja „STOP! Govor mržnje“ za svrhu je imalo da upozori čitatelje na opasnosti govora mržnje, odnosno na mogućnost prijavljivanja govora mržnje Vijeću za štampu u BiH.

- Intervencija je bilo uspješna, jer su čitatelji prepoznali važnost Vijeća za štampu u BiH, a **na portalu *frontal.rs***, koji je ujedno najkomentiraniji portal od gore navedenih, **posjetitelji su sami počeli upozoravati na prevenciju govora mržnje, postavljati link za žalbe <http://zalbe.vzs.ba> i pozivati se na Kodeks Vijeća za štampu u BiH.**
- Približavanjem početka izborne kampanje, komentari sa neprimjerenim sadržajima su bivali sve češći. Npr. *poskok.info* ima svojih 7-8 komentatora koji su redovito isticali poruke vezane za 'Herceg Bosnu', 'treći entitet', i sl.
- Zabilježen povećan broj slučajeva govora mržnje sa početkom predizborne kampanje. Pored govora mržnje, javljaju se stalni (ponavljani) komentari, blaćenja jedne ili promoviranje druge političke stranke i njihovih kandidata.
- Monitori Vijeća za štampu u BiH postavljaju preventivne komentare, kako bi upozorili komentatore, tamo gdje je procjena da bi moglo doći do postavki govora mržnje.

Septembar, 15. do 21.2014. - Aktivna sedmica.

Do sada zabilježen najveći broj komentara sa sadržajima govora mržnje, **u jednom danu – 133!**

- Govor mržnje zabilježen na portalima: *slobodna-bosna.ba*, *depo.ba*, *poskok.info*, *klix.ba*, *nezavisne.com*, *abcportal.info*, *hercegovina.info*, *24sata.info*, *nezavisne.com* i *hercegovina.info*, a *24sata.info* i dalje ne dozvoljava postavljanje komentara monitora Kampanje.
- Ipak, na *24sata.info* jedan od posjetilaca je uputio upit „zašto se dozvoljava nekultura, huškanje i psovke na portalu“.
- Preventivni komentar nije mogao biti objavljen na *pressrs.ba*, mada nije bilo govora mržnje zabilježenog na tom portalu.
- Prethodno postavljani komentari Vijeća za štampu u BiH urodili su plodom

- Neki od anonimnih komentatora su sada sami počeli upozoravati na govor mržnje.

Septembar, 22. do 28.2014. - Ponovno zabilježen rekord - **144** evidentiranih slučajeva govora mržnje **u jednom danu.**

- Govor mržnje se zasnivao na temu postavke krsta na Zlatištu i Parade ponosa u Beogradu.
- Vijest o smrti g. Sulejmana Tihića na većini portala je bila zaključana za komentarisanje.
- Govor mržnje zabilježen na: *slobodna-bosna.ba, poskok.info, klix.ba, nezavisne.com, hercegovina.info, 24sata.info, rtvbn.com.*
- Ove sedmice se dosta govora mržnje zasnivalo na seksualnoj diskriminaciji i vrijeđanju LGBT populacije.
- Portal *poskok.info* i dalje ne dozvoljava bilo kakve druge komentare osim onih koji se odnose na veličanje 'Herceg Bosne'.
- Nastavlja se nepodudarnost komentara i teme članaka na svim portalima.
- Na portalu *klix.ba* i dalje je zabilježen najveći broj slučajeva govora mržnje.

Sažetak:

Pored zabilježenog govora mržnje, veliki je broj komentara koji sadrže psovke, uvrede, uvredljiv i huškački govor koji graniči sa govorom mržnje, ali nije kao takav izdvojen. Najčešća su pojava redovni komentatori koji se već poznaju između sebe. Često se dešava da tema članka i tema komentara uopće nisu povezane.

U ovoj sedmici zabilježena je i jedna vrlo **karakteristična reakcija** na kampanju „STOP! Govor mržnje“: „Balkanac ako ne mrzi nije Balkanac. Zabranom govora mržnje Balkancu se oduzima identitet.“

Septembar 29. do Oktobra 5.2014.

Posljednji dani septembra i početak oktobra protekli su iznenađujuće mirno u odnosu na prethodni period, unatoč očekivanjima. Ipak, i u toj sedmici zabilježen je velik broj slučajeva govora mržnje - 104 i 107 u pojedinim danima.

Ovakva se situacija, koja bi se mogla opisati kao zatišje pred buru, održala sve do kraja izborne kampanje i dana održavanja općih izbora u BiH.

„Bura“ se desila tek nakon izbora. Iako su portali sadržavali nešto više komentara u globalu, govor mržnje nije porastao više od uobičajenog, osim na portalu klix.ba, gdje se povećao broj komentara sa sadržajima govora mržnje.

U ovoj sedmici se bilježi i povećanje govora mržnje na ovom portalu i na komentare Vijeća za štampu u BiH - „STOP! Govor mržnje“, a pristigle su i nove žalbe na adresu Vijeća za štampu u BiH.

Generalno posmatrano, zabilježena je jedna od najvažnijih promjena tokom cijele Kampanje, a koja se odnosi na jasnu reakciju pojedinih portala i jedan vid samoregulacije.

U ovoj pretposljednjoj sedmici Kampanje postalo je jasno da je Kampanja izazvala direktne pozitivne reakcije i kod izdavača web portala.

- Jedan od monitora je pregledao arhivu od 10 tekstova na kojima je bilo čak 30 komentara koji su sadržavali govor mržnje.
- Drugi monitor je, preko Vijeća za štampu, zaprimio od građana 64 teksta i komentara sa portala *klix.ba*, sa zahtjevom da se prekontrolišu i da se identifikira govor mržnje u njima.
- Govor mržnje je zabilježen na portalima: *slobodna-bosna.ba*, *bljesak.info.*, *abc-portal.info*, *klix.ba*, *poskok.info* i *depo.ba*.
- Sedmicu prije, portal *nezavisne.com* onemogućio je komentarisanje nekih tekstova, ali je ove sedmice ponovno omogućeno komentiranje.
- Najviše pažnje privlače članci koji za aktera imaju Milorada Dodika i očuvanje RS-a.

- Komentari koji sadrže govor mržnje na abcportal.info su se pojavljivali na člancima u rubrici Sport, vezano za utakmice Širokog Brijega, dok u nešto manjoj mjeri i u rubrici Izbori.
- Portal *frontal.rs*, unatoč tome što je bio najposjećeniji portal koje je jedan od monitora redovno pratio, nije sadržavao govor mržnje i ovo stanje se zadržalo tokom cijelog monitoringa, a komentari su obično ukazivali na netačnost iznesenih informacija. Pri tome, treba imati na umu da komentari ne prolaze moderaciju od strane administratora portala.
- *Poskok.info* ponovno nije dozvolio postavljanje komentara Vijeća za štampu u BiH, ali su pooštrili kriterije za postavljanje komentara svih posjetilaca. Očito je da postaju svjesni da su praćeni, tako da su neki komentari govora mržnje obrisani.
Iako Vijeću za štampu u BiH ne odobravaju postavljanje preventivnih poruka i odgovore na govor mržnje, jedan od administratora ovog portala u svojim komentarima poziva na korektnije komentiranje.
- Portal *depo.ba* počeo brisati komentare sa govorom mržnje.
- Jedan od portala na kojem se redovno pojavljivao govor mržnje ove sedmice je „utihnuo“. Na portalu *24sata.info* pravljene su izmjene u vidljivosti svih komentara. Nekoliko dana komentari su bili vidljivi samo ukoliko je čitalac ulogovan na Facebook profil, a zatim su vraćene stare postavke, odnosno komentari su vidljivi svim čitaocima portala bez obzira jesu li ulogovani na Facebook ili ne.
Tokom ovih izmjena ukupni broj komentara se smanjio, tako da ove sedmice nije primjećen govor mržnje u komentarima.
- Tematski posmatrano, ove sedmice govor mržnje se najčešće pojavljivao ispod tekstova koji su se odnosili na ISIS/IDIL/IS i na posjetu Kozaka Banja Luci. Zanimljivo je da je najmanje takvih komentara bilo na članke o političkim kampanjama, političkim opcijama i skupovima.

- Portali **tuzlainfo.ba, zenica-online.com, sutra.ba, tacno.net** - **bili su bez komentara sa govorom mržnje** tokom cijele Kampanje, pa tako i ove sedmice.

Oktobar 5. do 12.2014.

Posljednja sedmica monitoringa je za većinu monitora, koji su navikli na puno jači intenzitet potreba za intervencijama, protekla relativno mirno.

Broj zabilježenih slučajeva govora mržnje ne prelazi 81 u jednom danu. Trend je identičan drugoj sedmici kampanje, kada je, nakon izvjesne stabilizacije u broju zabilježenih slučajeva, došlo do velikog skoka broja komentara sa govorom mržnje. Isto se desilo i ovaj put, s tim da je **skok zabilježenih slučajeva govora mržnje ovaj put nadmašio sve dosadašnje** trendove. Isto tako, zanimljivo je da se taj **skok desio nakon izbora, u periodu od 13.10. – 19.10.**

- Također, primjećen je dalji trend pozitivnih reakcija izdavača i građana na Kampanju. Istodobno, zabilježena je neka vrsta nadgradnje opstrukcija Kampanje od strane pojedinih portala.
- Govor mržnje zabilježen na portalima *slobodna-bosna.ba, depo.ba, klix.ba, abcportal.info*.
- Zaključeno je da urednici na portalu *slobodna-bosna.ba* od početka Kampanje nisu brisali komentare sa sadržajem govora mržnje. Međutim, u posljednjih 7 dana do izbora situacija se promijenila – **moderatori su zabranili komentare na većinu članaka, a govor mržnje se nije mogao primijetiti kao ranije.**
- *Frontal.rs* ostaje iznenađujući primjer na kojem se puno komentariše, ali nikada sa govorom mržnje.
- Na portalu *depo.ba* je aktivan komentator koji ostale poziva na odgovornu komunikaciju, kao i predhodne sedmice. Ironija je da taj čovjek ima sliku SS-ovog Handžar-vojnika na svome profilu.

- *Nezavisne.com* tokom cijele Kampanje, baš poput *poskok.info*, *24sata.info* i *hercegovina.info*, su onemogućili Vijeću za štampu da postavlja upozoravajuće komentare.
Za portal *oslobodjenje.ba* monitori nisu imali log-in podatke.
- Svaki put kad se reagovalo na portalu *poskok.info* pisalo je "Čeka se odobrenje Vašeg komentara od strane administratora.", ali odobrenje nikada nije došlo. Reagovalo se i sa Twittera, ali bez rezultata. Kasnije je poskokov nick "*Ljubomorán*", pored kojeg piše da je moderator, brisao komentare koji nisu, prema njegovom mišljenju bili odgovarajući. „Ono što 'Ljubomorán' shvata govorom mržnje je sve ono što ne zagovara 'NDH' i 'Herceg Bosnu'. Mislimo da su shvatili da im spamamo prostor pozivima na odgovorno komentarisanje“, komentar je jednog od monitora.
- *Klix.ba* je sve vrijeme vodio po broju komentara sa sadržajima govora mržnje, u predizbornoj finalnoj sedmici taj se broj drastično povećao i to baš ispod članaka vezanih za predizborne kampanje i politička promovisanja.
- Čini se da su pojedine političke partije pokušale iskoristiti komentare na portalima kao sredstvo promocije, s obzirom da je u periodu predizborne šutnje bila zabranjena bilo kakva vrsta reklame. Pored toga, stalni komentatori iskoristili su priliku da se dan prije izbora konačno „obračunaju“ sa svojim neistomišljenicima.

U toku izbornog dana (do 19:00) govor mržnje zabilježen je samo na člancima vezanim za ratište na Bliskom Istoku.

Komentari koji sadrže govor mržnje uglavnom su izostali na tekstovima koji za temu imaju izbore i izborni dan.

Primjetno je da je i na ovim vijestima više puta i na više različitih mjesta, ista osoba često objavljivala komentare govora mržnje. *Klix.ba* posjeduje sistem ocjenjivanja komentara i skrivanja komentara, ali ne i praksu uklanjanja istih, barem ne toliko ažurno.

- U protekloj sedmici obrađeno je i **4.185 komentara na koje je stigla prijava Vijeću za štampu u BiH**. Većina vijesti vezana je za ratove na

Bliskom Istoku, te su, 39 od 50 vijesti koje su obrađivane, sadržavale govor mržnje u svojim komentarima.

Oktoibar 13. do 19.2014.

U posljednjoj sedmici monitoringa bilježimo ogroman porast broja komentara sa sadržajima govora mržnje i to najvećim dijelom na klix.ba. Ostali portali su u ovom periodu rijetko sadržavali govor mržnje.

- „*Klix.ba*, uobičajeno, sa dosta komentara mržnje, ove sedmice najviše se referirajući na vojnu paradu u Srbiji, kao i na incident uzrokovan na utakmici između Srbije i Albanije. Međutim ispod članaka vezanih za politiku nije bilo komentara koji sadrže govor mržnje na nacionalnoj ili vjerskoj osnovi“, bilježi jedan od monitora.
- Portal *nezavisne.com*: uslijedilo je jako puno komentara ispod tekstova o izbornim rezultatima, i to najprije tamo gdje su teme stranke SNSD i SDS. Zapažanje je da tekstovi objavljeni u prvom dijelu dana imaju najviše komentara. Učestalo je ponavljanje (copy/paste) istih komentara u toku jednog dana, ujutro i navečer. Također, ispod tekstova s temom pasa lualica ima dosta negativnih komentara. Ovaj portal prati i komentariše puno ljudi iz dijaspore, redovni su u komentaranju svih aktuelnih dešavanja u državi. Od početka pa do kraja Kampanje ovaj portal nije dozvoljavao Vijeću za štampu u BiH da postavlja komentare.
- Na portalu *hercegovina.info* ove sedmice su aktualni komentari sa govorom mržnje ispod tekstova o utakmici Bugarska-Hrvatska. Bilo je dosta komentara i potrebe za reagovanjem, ali kao što je već rečeno, ni na portalu *hercegovina.info*, nije bilo moguće postaviti komentare Kampanje.
- Komentari sa govorom mržnje protiv Srba i Albanaca su se mogli naći na *24sata.info* i *oslobodjenje.ba*. Reakcije na vijesti o izborima i politici su bile bez govora mržnje.

- Zanimljiva statistika iz ove sedmice je da je **u periodu 14.10.-16.10. od 70 komentara koji sadržavaju govor mržnje, 59 njih na klix.ba (84%)**.
- Kada je riječ o portalima *nezavisne.com* i *hercegovina.info*, monitor nije imao mogućnost reagovanja, pa na ovim portalima, uz komentare sa govorom mržnje, huškanjem i diskriminacijom nema znaka Kampanje.
- "Od samog početka praćenja na portalu *nezavisne.com* ima ukupno **87 komentara** na koje nisam mogla reagovati. Na portalu **hercegovina.info** bilo je ukupno **35 komentara** na koje se trebao postaviti znak „STOP! Govor mržnje“, ali to nije bilo omogućeno. Zanimljivo je da samo na jedan tekst od 03.09.2014. godine koji je bio pogodan za negativne komentare moglo se postaviti naše upozorenje i to kao zaseban i nezavisan komentar.

Smatram da je kod oba ova portala riječ o određenoj cenzuri i onemogućavanju slobode izražavanja za svakog online korisnika. Ono što je također primjetno je da često osobe kojima se ne dopada govor mržnje, koji imaju dobru namjeru da prekinu govor mržnje i kontriraju postavljajući govora mržnje, na kraju i sami odgovaraju isto – govorom mržnje“, jedan je od karakterističnih komentara monitora zabilježen u posljednjoj sedmici kampanje.

PREPORUKE

Na osnovu rezultata provedene kampanje „STOP! Govor mržnje“, koji su obrađeni u ovoj analizi, nameće se nekoliko bitnih preporuka Vijeću za štampu u BiH:

1. Potrebno je nastaviti sa provedbom Kampanje.

Obrazloženje: Govor mržnje u javnom prostoru BiH je problem kojeg ne treba ignorirati i koje treba nastaviti suzbijati. Svi ciljevi Kampanje koje su provoditelji stavili pred sebe su ispunjeni. Međutim, zbog vremenske ograničenosti trajanja Kampanje, treba istaći da su ciljevi ispunjeni kratkoročno. S tim u vezi, predlažemo nastavak Kampanje.

2. Buduće Kampanje bi trebalo proširiti:

- a) na društvene mreže
- b) kasnije i na sam sadržaj on-line medija koji su predmet govora mržnje (članci, intervjui, reportaže, video, itd.)

Obrazloženje: Tokom Kampanje je primijećeno da mnogi portali isključuju mogućnost komentiranja, ali da se komentiranje ostavlja kao mogućnost na njihovim zvaničnim Facebook stranicama, gdje su zabilježeni slučajevi govora mržnje.

3. Buduće Kampanje trebalo bi provoditi u uskoj saradnji sa izdavačima i urednicima online portala.

Obrazloženje: Rezultati Kampanje, reakcije portala, kao i tehnički nedostaci koji su bili primijetni, mogli bi se dobrim dijelom prevazići na taj način.

4. Buduće Kampanje trebale bi se provoditi sa aktivnim uključivanjem i državnih institucija koje su po zakonu odgovorne za istrage, zaštitu, dokumentovanje, suzbijanje i govora mržnje kao krivičnog djela.

Obrazloženje: Na taj način bi se u puno većem obimu direktno uticalo na edukaciju građana, podizanje svijesti javnosti o ovom problemu, a sankcije bi drastično umanjile broj počinjenih slučajeva govora mržnje.

U Kampanju bi trebale da budu uključeni: Vijeće za štampu u BiH, Regulatorna agencija za komunikacije, SIPA (Državna agencija za istrage i zaštitu), uprave policije, ministarstva pravde, tužiteljstva, sudovi - sve ove instance posjeduju potrebne resurse, i ukoliko bi se uključile u Kampanju na najbolji i izravan način bi doprinijele smanjenju govora mržnje u on-line medijima.

Dodatno:

Zbog činjenice da se govor mržnje u komentarima na web portalima u njegovom najvećem obimu, 69%, manifestira na jednom portalu – *klix.ba*, naša je preporuka da se ovom konkretnom portalu posveti posebna pažnja i pomoć u cilju rješavanja problema neodgovornih posjetilaca koji koriste datu mogućnost izražavanja mišljenja i stavova.

IMPRESSUM

Izdavač:

Vijeće za štampu u BiH

Trampina 8, 71000 Sarajevo

+ 387 33 272 270

www.vzs.ba info@vzs.ba

Urednica:

Ljiljana Zurovac

Suradnici/e:

Maida Bahto Kestendžić

Tatjana Udovičić

Rusmira Pjevović

Adis Hasaković

Ljiljana Janjić

Alex Jagi

Zlatko Jakšić

Sanja Manjgo

Denis Gigo Hadžić

Ahmed Hadžić

Boris Čović

Vladimir Čolaković

Đenan Čosović

Analiza

Media Content Management (MCM)

Grafički koncept:

ArtFlame Cyber Media

Besplatni primjerak

Tiraž: 200

Štampa:

Amos graf d.o.o

Sarajevo, decembra/prosinca 2014. godine
Copyrights©2014 - Vijeće za štampu u Bosni i Hercegovini

National Endowment
for Democracy
Supporting freedom around the world

VIJEĆE ZA ŠTAMPU
u Bosni i Hercegovini

samoregulacijsko tijelo za štampane i on-line medije

STOP

GOVOR MRŽNJE

ZALBE.VZS.BA

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

Stabilitätspakt für Südosteuropa
Gefördert durch Deutschland
Stability Pact for South Eastern Europe
Sponsored by Germany

**National Endowment
for Democracy**
Supporting freedom around the world

**CIVIL
RIGHTS
DEFENDERS**

Media
M C M
Content Management